Prijs f 0.50

5e JAARGANG No. 12
DECEMBER 1951

NEDERLAND POLEN

UIT DE INHOUD:

De lichte Industrie in het zes-jarenplan

★

Lublin stad der toekomst

★

De folklore in het werk van Poolse Componisten

★

De situatie in de literaturen voor de jeugd

★

Nederland in de Poolse vrijheidsstraat van 1563

★

Een nieuwe Poolse opera

★

De Poolse poppenkast

UITGAVE DER VERENIGING
NEDERLAND-POLEN

„Szopka" is een soort poppenkast, die in Polen rond Kerstmis in de dorpen en steden wordt vertoond (zie het artikel hierover in dit blad)

BIJ DE FOTO'S:

De Warszawse jachtclub na afloop van het werk.

Warszawa in de kersttijd. De winkels van de viscentrale zijn voorzien van een overvloed aan verse vis.

Een Koreaanse groep artisten verbleef enige tijd in Warszawa. Op deze foto zien wij een fragment uit het stuk „De strijd van de Koreaanse vrouwen".

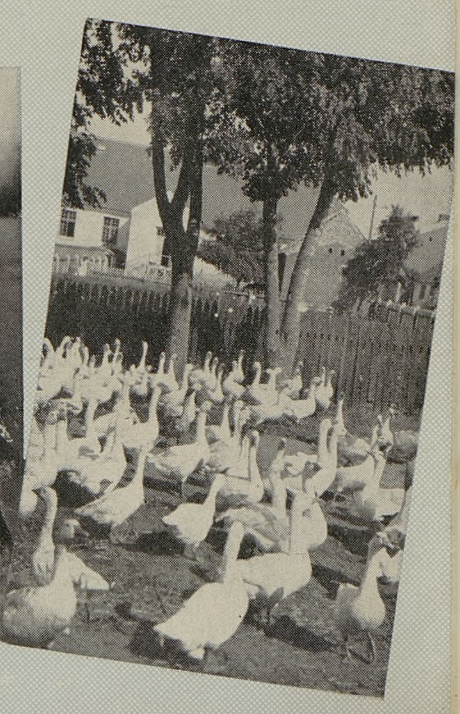
Makarenko's „De weg naar het leven" is in Polen zeer geliefd; op de foto een scène bij een opvoering in het Nieuwe Staatstheater in Łódź.

De producten van de „Handwerk"-coöp. worden door de kleintjes zeer gewaardeerd.

Thans kan ook het arbeidersgezin in Polen zich een malse ganzebout veroorloven.

MAANDBLAD TER BEVORDERING DER ECONOMISCHE EN CULTURELE BETREKKINGEN

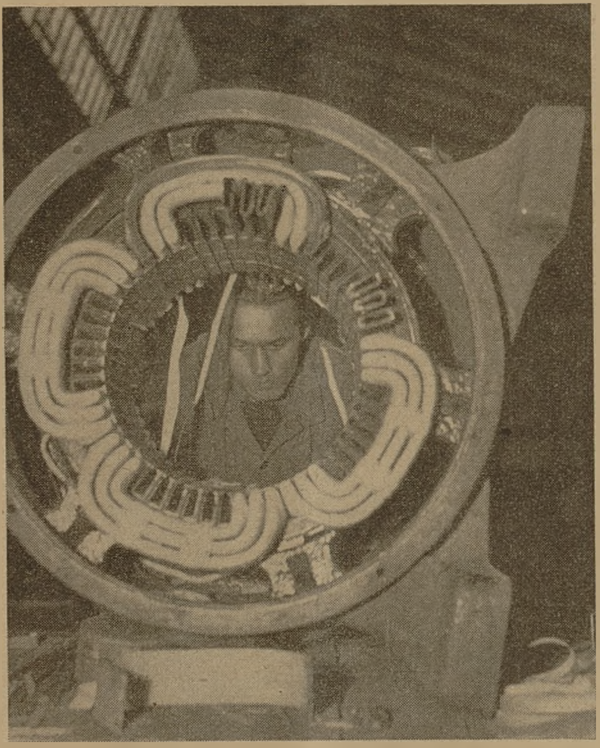
Redacteuren:
S. van Praag
M. Górzyński

Postrek. 518467
Penningm. v. d.
Ver. Nederland-
Polen - Leiden

Nederland-Polen

Gelukkig Nieuwjaar

Redactie-Secretariaat: (Redakcja i Administracja) J. W. Brouwersplein 7 - Tel. 93700—20992 - Amsterdam

B. Bartel, een lid van de stootbrigade van een machinefabriek in Opper-Silezië, haalde 232 % van zijn arbeidsnorm.

De lichte industrie
in het zesjarenplan

Het Poolse Zesjarenplan draagt de lichte industrie een bijzonder belangrijke taak op. Haar productie heeft immers in aanzienlijke mate bij te dragen tot de in het plan voorziene verhoging van het levenspeil der bevolking en wel met 50—60 procent. De totale productie der lichte industrie zal in 1955 117 proc. van die in 1949 bedragen. Zij moet zorg dragen voor de vervaardiging van artikelen, welke nodig zijn voor de bouw en complete inrichting van 723.000 woonkamers, verder voor de productie van kleding, schoeisel, boeken, schrijfbehoeften, enz. Bovendien moet zij andere takken van nijverheid van de benodigde artikelen voorzien. Elke afdeling der lichte industrie zal aanzienlijk worden uitgebreid, hetgeen grotendeels te danken is aan de enorme hulp op alle gebied van de Sowjet-Unie.

De katoenindustrie, die de eerste plaats in de textielindustrie inneemt, heeft reeds in 1949 64.000 ton weefsels vervaardigd, d.i. 24 proc. meer dan het gemiddelde van vóór de oorlog. In 1955 zal zij haar productie nog met 55 proc. opvoeren, hetgeen betekent, dat zij jaarlijks 22,5 m stof per inwoner zal afleveren. In 1937 en 1949 was dit bedrag resp. 11,1 m en 16,2 m. De productie van popeline, batist e.d. zal met 83,7 proc. stijgen. De kwaliteit der producten zal dank zij de toepassing der nieuwste, technische vindingen zeer hoog zijn, vooral wat betreft was- en kleurechtheid. Het zesjarenplan voorziet in de oprichting van 8 enorme katoenfabrieken in talrijke Poolse steden.

De productie van wollen stoffen zal in 1955 met 52 proc. gestegen zijn. Vóór de oorlog leverde de wolindustrie jaarlijks 1,1 m en in 1949 2,0 m per inwoner; in 1955 zal deze productie stijgen tot 2,8 m. Ook van de wollen stoffen zal de kwaliteit aanzienlijk beter worden. De in het buitenland zo gezochte Poolse vlas- en hennepweefsels worden in Polen in steeds grotere quantiteit afgeleverd, vooral in de zomerconfectie.

Ook de productie van echte zijde en kunstzijde zal een grote vlucht nemen. Het verbruik van zijden stoffen dat vóór de oorlog 0,7 m en in 1949 bij het begin van het zesjarenplan 2,0 m per jaar per inwoner bedroeg, zal in 1955 tot 3,8 m stijgen.

De kledingproductie zal met 350 proc. toenemen, vooral dank zij het feit, dat meer dan 50 proc. van de hiertoe benodigde stoffen in het land zelf worden vervaardigd. De verwerking van confectiestoffen zal met 189 proc. stijgen, waarvan katoenen stoffen met 159,5 proc., wollen stoffen met 211 proc. en linnen stoffen met 173,5 proc. Er zullen 8 confectiefabrieken voltooid resp. gebouwd worden. De hoedenproductie zal met 34 proc. stijgen, de knopenproductie met 164,5 proc.

Een der belangrijkste takken van nijverheid is de lederindustrie, waarvan de productie met 94 proc. zal stijgen. In 1955 zullen de fabrieken 22,2 millioen paar schoenen afleveren, tegen slechts 8 millioen paar in 1949, een stijging dus van 175 proc. Ook de productie van gummischoenen en andere leren artikelen buiten de schoenen neemt met dergelijke percentages toe. Hiervoor zal vóór het einde van het

zesjarenplan een groot leerlooierscombinaat in bedrijf worden gesteld; voorts verrijzen er een geheel nieuwe looierij voor chroomleer en een moderne leerfabriek. De toenemende mechanisatie en automatisatie van apparaten, de reorganisatie der productiemethoden en het initiatief der arbeidersklasse hebben reeds heden een zeer grote kwaliteitsverbetering opgeleverd.

De productie der gummi-industrie zal met 243 proc. stijgen, waarbij de vervaardiging van banden tot het viervoudige zal worden opgevoerd. Door de bouw van 2 plasticfabrieken wordt ook deze nieuwe tak van industrie een snelle ontwikkeling gewaarborgd.

Een zeer belangrijke productiegroei bereikt de papierindustrie. Werd er in 1949 265.200 ton papier vervaardigd — d.i. 130 proc. van het vooroorlogse niveau —, in 1955 zal dit bedrag oplopen tot 530.000 ton. Deze productie zal volkomen voorzien in de behoefte van pers, uitgeverijen, schoolwezen, administratie, industrie en handel. In het kader van de ontwikkeling der inheemse grondstoffabrieken komt de celluloseindustrie krachtig tot ontwikkeling, daar deze de basis vormt voor de uitbreiding der papier- en kunstvezelindustrie. Voor dit doel wordt het gehele machinepark vernieuwd en gemoderniseerd.

De productie van lucifers zal met 28 proc. toenemen. Ook voor deze tak van industrie wordt een geheel nieuwe fabriek opgericht, terwijl de bestaande fabrieken uitgebreid en gemoderniseerd zullen worden.

De productie der grafische industrie zal in het zesjarenplan met 182 proc. stijgen door de verrijzing van een goot aantal nieuwe

BIJ DE

MIDDEN:

De behoefte aan papier is in Polen zeer groot: het zesjarenplan zal in deze behoefte moeten voorzien. De jeugd helpt mee — niet alleen bij het verbruik, maar ook bij de productie.

drukkerijen.
De productie van cement, zo belangrijk voor de bouw van woonhuizen, industriële en culturele bedrijven en instellingen, zal drie en een half maal zo groot zijn als in 1937. Wanneer Polen in 1955 het niveau van 183 kg cement per inwoner bereikt zal hebben, zal het land de vooroorlogse cementproductie per inwoner van de V.S. en Groot-Brittannië overschreden hebben. De productie van kalk zal toenemen met 95 proc., van asfaltpapier met 100 proc. en van natuursteen met ruim 200 proc. Ook de productie van aardewerk, kwarts, gips enz. zal in aanzienlijke mate stijgen.
De productie van tegelstenen zal met 309 proc. toenemen. Voor dit doel zullen ruim 50 moderne, gemechaniseerde fabrieken worden opgericht.
De vervaardiging van technisch en electrotechnisch porcelein zal met 150 proc. verhoogd worden, die van tafelporcelein- en aardewerk met resp. 44 en 113 proc., van glas met 73,3 proc.
Behalve de geweldige eisen van het zesjarenplan wat betreft kwantiteit en kwaliteit der geproduceerde artikelen stelt de gestadige verhoging van het materiële en culturele niveau der werkende massa's aan de lichte industrie een zware aesthetische eis, en het is de taak der beste vaklieden en kunstenaars hieraan te voldoen.
Het blijkt, dat er evenals op alle andere gebieden ook in de Poolse lichte industrie alles wordt gedaan om het levenspeil der bevolking te verhogen. Alle werkers in deze tak van nijverheid hebben het doel voor ogen, door hun dagelijkse arbeid de taak van het zesjarenplan t.w. de opbouw van het socialisme in Polen te verwezenlijken.

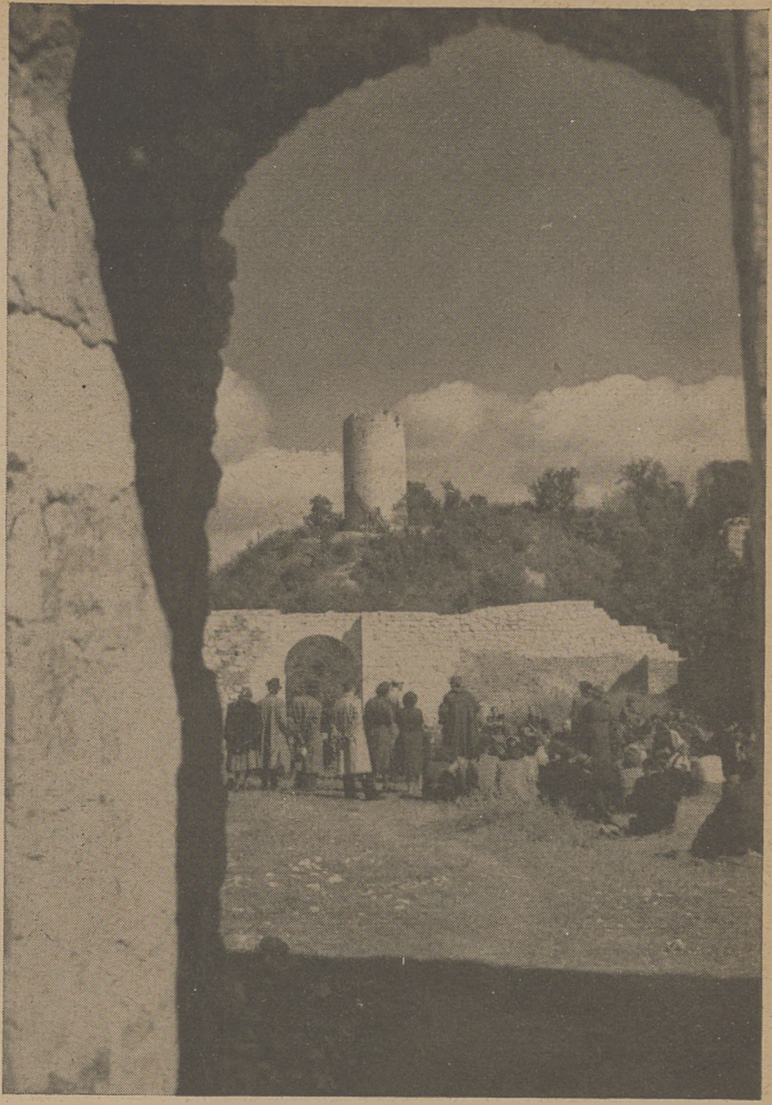
FOTO's

BOVEN:

Niet alleen voor de voorziening van de binnenlandse markt, maar ook voor de export produceert Polen thans reeds eersteklas porcelein en glaswerk.

ONDER:

Wij zien hier zeer begerenswaardige artikelen — ook voor onze huisvrouwen.

De omgeving van Lublin trekt vele vacantiegangers. Op onze foto zien wij de ruïne van een oud slot uit de 14de eeuw, gebouwd door Kazimierz de Grote, in het stadje Kazimierz Dalny, een van de oudste nederzettingen in de omgeving van Lublin.

LUBLIN,

STAD DER TOEKOMST

Vóór de laatste oorlog was Lublin een stad met een paar kleine fabriekjes, bouwvallige huisjes en nauwe straten, een stad zonder enig vooruitzicht op ontwikkeling. Thans is Lublin bezig een socialistisch industriecentrum te worden. De ogen van het gehele land zijn gericht op de schitterende investering van het zesjarenplan: de fabriek van vrachtauto's. De bouw van dit enorme bedrijf heeft het leven van de stad in nieuwe banen geleid.
In een ongekend tempo en met geestdrift bouwen de arbeiders de fabriek van vrachtauto's. Wat nog kort geleden een toekomstvisioen was, wordt thans werkelijkheid. En reeds in November van dit jaar hebben de eerste vrachtwagens de fabriek verlaten.
Naast de fabriek ontwikkelt zich in snel tempo een geweldig vlees- en zuivelcombinaat, dat eveneens het zijne bijdraagt tot de industrialisatie van Lublin. De Lublinse verbruiks-coöperatie is begonnen met de bouw van een grote, modern uitgeruste, mechanische bakkerij met een capaciteit van ongeveer 25 ton brood per etmaal.

De in aanbouw zijnde suikerwerkfabriek, waarin het werk in hoge mate gemechaniseerd zal worden, vangt binnen enkele maanden de proefproductie aan. De jaarlijkse productie van deze fabriek zal groter zijn dan de huidige productie van de suikerwerkfabriek FUCHS te Warszawa.

Er is eveneens een fabriek voor vruchtenwijnen en -sappen in aanbouw. Reeds in het lopende jaar is de vervaardiging van wijnen met 50 proc. toegenomen. In de volgende jaren kan men op een verdere uitbreiding van deze productie rekenen. Hier zullen in de toekomst de eerste fabrieken in Polen voor de productie van limonade-gazeuse verrijzen.

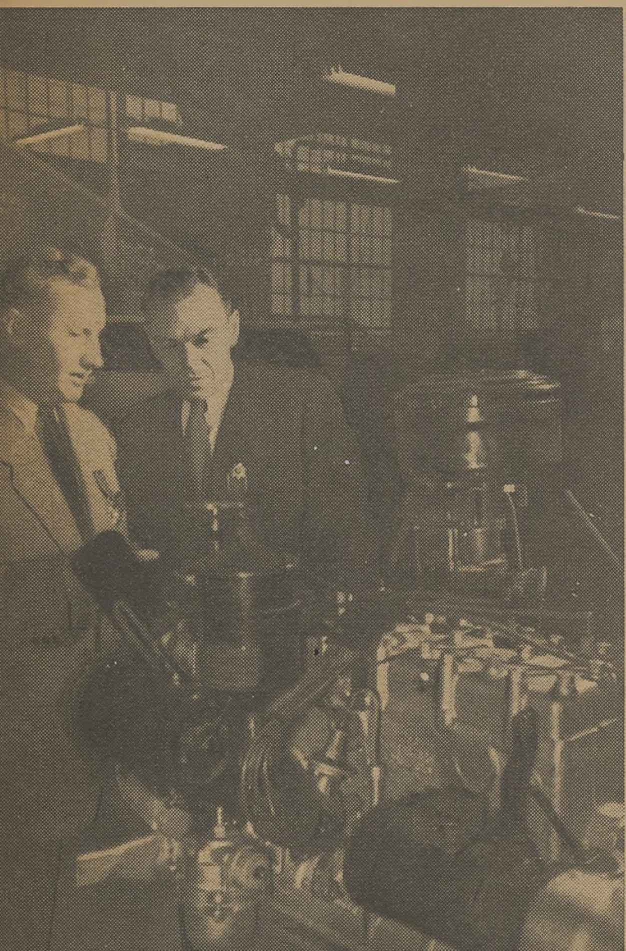
Gelijk met deze industriële investeringen ontwikkelt zich aan de andere zijde van de stad een cité universitaire, waarvan de gebouwen een terrein van 50 ha zullen beslaan en een inhoudsvermogen van 25,000 m³ zullen krijgen. Ook is men bezig met de bouw van een geweldige arbeidersnederzetting voor 14.000 bewoners: Lublin-Tatary tegelijk met de bouw van een schouwburg, een cultuurhuis, een aantal gebouwen van sociaal belang, een park en sportvelden.

Op het programma staat de bouw van drie arbeiderswijken: Bronowice, Tatary en Lublin-West. Bovendien verrijzen de gebouwen van de Medische Faculteit en het Academisch Ziekenhuis, dat met 2000 bedden wordt uitgerust. Het park wordt reeds thans aangelegd in de omgeving van het station. De oude stad en het raadhuis worden gerestaureerd, en het eerste gedeelte is reeds in gebruik genomen.

De uitbreiding en de bevolkingstoename van de stad brengen de noodzaak met zich mee de verkeersmiddelen ook uit te breiden. Er is een verbinding ontworpen tussen de fabriek van vrachtauto's, de cité universitaire en de woonwijken door middel van een heel net autobus-, trolleybus- en tramlijnen.

Er verrijst een nieuw Lublin, dat de arbeiders van de stad „ons Lublin" noemen. Dit nieuwe Lublin is de trots der arbeiders, ingenieurs en technici, die de nieuwe stad scheppen, waarin ieder gebouw, elke straat, elke fabriek zo ontworpen is, dat zij de werkende mens dienen.

Bij de opening van de grote, nieuwgebouwde automobielfabriek in Lublin.

De aanhangers der theorie van Mitchoerin in Polen

Elke vrouw weet, dat een tomaat rood en sappig is, tal van kleine pitjes heeft en niet lang duurzaam is. Om tomaten te kunnen bewaren, moet men ze vakkundig inmaken.

Wacław Małek, een der honderden kwekers volgens de leer van Mitchoerin, heeft getracht tomaten met eierplanten, een gewas, waarvan de vruchten zeer veel pitten hebben, te kruisen. Als gevolg van talrijke proefnemingen heeft hij een nieuwe, waardevolle variant van de tomaat verkregen met vruchten, die veel langer duurzaam zijn. Bovendien bevatten de vruchten een groot suikergehalte en, vreemd genoeg, zeer weinig pitten.

Elke tuinman weet, dat men tomaten aan paaltjes moet binden, daar zij anders langs de grond groeien, waardoor de vruchten gaan rotten. Door een vakkundige kruising heeft men tomaten met stevige stengels verkregen, die deze voorzorgsmaatregel overbodig maken.

Op de Mitchoerin-tentoonstelling in Częstochowa kan men ze zien. Zij zijn een lust voor het oog van huisvrouw en fruitkweker.

Maar er zijn niet slechts tomaten te bezichtigen. De tentoonstelling in Częstochowa is betrekkelijk klein, maar geeft een interessant beeld van het moeizame werk der Poolse fruittelers volgens de leer van Mitchoerin aan het kweken van vroeger in Polen onbekende gewassen gewijd, aan nieuwe varianten en aan middelen om de natuur aan te passen aan de behoeften van de mens. Naast op aardappelen en paprika gente tomaten zien wij op de tentoonstelling voorbeelden van rijstvelden, iets wat vroeger ondenkbaar was in Polen. Behalve nieuwe inheemse varianten van bloemen en groenten wekken de onlangs in Polen geacclimatiseerde varianten van druiven, ricinus en andere gewassen de belangstelling. Zelfs een korte blik op de tentoonstelling is voldoende om de grote veranderingen vast te stellen, welke zich, dank zij de economische politiek der regering in de Poolse landbouw voltrekken.

Honderden bekwame vorsers profiteren reeds thans overal in het land van de materiële en vakkundige bijstand van de Bond voor Boereneigenhulp. Zij onderhouden ook een steeds nauwer contact met het centraal landbouwinstituut, het tuinbouwinstituut, het instituut voor de bewerking en bemesting van akkerland enz. Bij het dagelijks werk wordt een dankbaar gebruik gemaakt van de ervaringen van Mitchoerin en Lysenko.

Deze botanici zijn meestal instructeurs in de steeds talrijker wordende „Mitchoerin-groepen". Vele van zijn oude en jonge volgelingen zowel uit de productiecoöperaties als van de individuele landbouwbedrijven maken gebruik van de z.g. reizende laboratoria, die zijn uitgerust met apparaten voor het onderzoek van bodem, gewassen e.d. Allen maken gebruik van de rijke vaklitteratuur, meestal in vertalingen uit het Russisch.

Kortom, de Mitchoerin-beweging, die in Polen pas na de oorlog ontstaan is, breidt zich gestadig uit en is reeds heden op een tamelijk hoog organisatorisch niveau.

In October van dit jaar heeft in Częstochowa het eerste nationale congres plaatsgevonden van botanici, die de leer van Mitchoerin in toepassing brengen. Hier is gesproken over de vormen van samenwerking tussen de botanici uit de afgelegen dorpjes, de wetenschapsmensen en de redacties der agrarische tijdschriften. Hierdoor wordt aan de ervaringen van de mensen van de practijk ruchtbaarheid gegeven en wordt de coördinatie van hun werk door de onderzoekingsinstituten vergemakkelijkt.

De tot dusver bereikte economische resultaten van deze instituten zijn interessant. Dank zij de toepassing van Mitchoerin's methoden zijn er op de velden der instituten reeds vele gewassen geteeld of geacclimatiseerd, welke vroeger in Polen niet gekweekt werden. Deze methoden worden thans bij de massaproductie der staatslandbouwbedrijven, der productiecoöperaties en bij individuele fruitkwekers in toepassing gebracht.

Algemeen is reeds de teelt van aardnoten, ricinus, caoutchouc-plantages en van een gewas uit het Altaigebergte, dat tweemaal zoveel run oplevert als de eik.

De rijstoogst zal groot zijn. De acclimatisatieproeven op de velden van het onderzoekingsinstituut in Puławy hebben vier jaar geduurd. Thans wordt dit meest lonende van alle gewassen op de staatslandbouwbedrijven reeds in grote massa gekweekt.

De Poolse onderzoekingsinstituten, waarvan het werk voor een goed deel berust op de laatste resultaten der Sowjet-agrobiologie, kunnen ook nog op andere resultaten bogen.

Zo hebben zij kort geleden een variant van de aardappel, „Promesa" geweekt, die geen schade ondervindt van de coloradokever. Ook hebben zij een aardappel geteeld, die een zeer groot weerstandsvermogen heeft tegen aardappelziekte. Verder: staande erwten met sterke stengels en een soort tarwe, die per hectare een aanzienlijk grotere opbrengst geeft dan andere tarwesoorten.

De onderzoekingsinstituten streven er naar, goedkope en goede inheemse producten te leveren.

Ook de individuele botanici hebben grote diensten bewezen bij de experimenten voor de teelt van nieuwe gewassen.

Zo is bijvoorbeeld Mikołaj Lipski uit het dorp Kończewice, district Toruń, bekend, omdat hij een watermeloen van 11 kilo heeft gekweekt. Kazimierczak uit Błoń, een andere aanhanger van de theorie van Mitchoerin, verricht proefnemingen met caoutchoucplanten, terwijl hij reeds twee katoen verbouwt.

De oude botanicus Kalinowski uit Mrozy bij Warszawa, een oude medewerker van Mitchoerin, werkt o.a. aan een nieuwe variant van de drooggroeiende rijst, die men gelijk rogge of tarwe kan verbouwen. Kalinowski heeft ook perziken gekweekt, die tegen vorst bestand zijn, morellen, meloenen van 3½ kilo en watermeloenen van 5¾ kg. Kalinowski's druiven zijn bestand tegen vier tot vijf graden vorst. Zijn lage, kleine tomatenplanten leveren 600 tomaten per plant op. Bovendien teelt Kalinowski in Polen onbekende varianten van maïs en van Turkse en Hongaarse peper.

Door de toepassing van de wetenschappelijke Sowjet-methoden brengen de Poolse boeren en volgelingen van Mitchoerin de landbouw op hoger peil, versterken zij de Poolse nationale economie en dragen zij in belangrijke mate bij tot de verwezenlijking van het zesjarenplan in de landbouw.

Foto rechts boven:

Een tomaat, gekweekt op een aardappel, als resultaat van kruising.

*

Foto midden:

Een nieuw gekweekte tabakssoort „Virginia-Herzegowina".

*

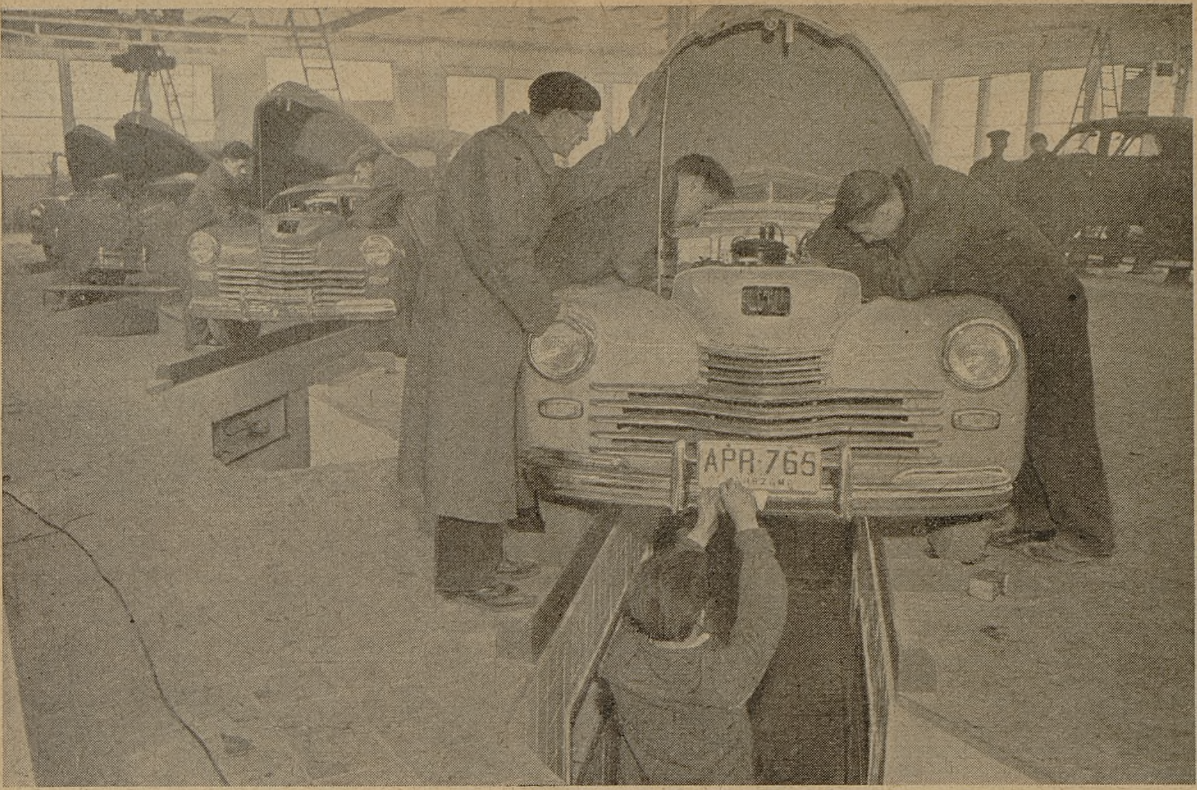
Foto rechts onder:

De poging om katoen in Polen te acclimatiseren is volledig geslaagd. Wij zien hier de verzorging van de katoenstruiken door een vrouwelijke kweker.

De eerste Poolse personenautofabriek levert reeds aan de lopende band personenauto's af van het Poolse type „M-20 Warszawa".

Een brief uit Warszawa. (Zeran)

Zeran is een der voorsteden van Warszawa. In het kapitalistische Polen werd Zeran, evenals de daaraan grenzende voorsteden, tot de armoedigste buitenwijken van de Poolse hoofdstad gerekend. De naam alleen al riep een beeld op van een ongeplaveide straat met smerige, half in de grond gezakte hutten, met overstroomde goten en een aantal onverlichte barakken voor de dakloze bevolking. De mensen, die in deze wijken woonden, behoorden meestal tot de heel of gedeeltelijk werkloze bevolking. De jeugd groeide er op in ellende en werd grootgebracht buiten de school. Voor hen was de straat de school.

Thans, nu het nieuwe Polen bijna 7 jaar bestaat, nu Warszawa dagelijks uit zijn as herrijst en er elke dag nieuwe gebouwen en woonhuizen bij komen, nu de stad een socialistische stad aan het worden is, waar geen verschil meer is tussen rijke en arme wijken — nu verrijzen er in Zeran evenals in de andere buitenwijken van Warszawa nieuwe huizen, scholen en culturele gebouwen, alle voorzien van moderne licht- en sanitaire installaties. — In deze wijk, zo verwaarloosd en vergeten door de kapitalistische autoriteiten, is een machtig industrieobject verrezen, een automobielfabriek.

In de vooroorlogse statistieken hebben we vergeefs gezocht naar cijfers over productie van auto's in Polen.

Pas onder de nieuwe regering, nu practisch elke week drie grote industriele bedrijven in Polen in werking worden gesteld, nu de zware industrie zich schitterend ontwikkelt — een eerste voorwaarde voor het ontstaan van een autoindustrie — werd het mogelijk, met de bouw en exploitatie van een automobielbedrijf te beginnen.

In December 1948 werd gedurende de debatten op het eenheidscongres van de Poolse Arbeiderspartij voor het eerst melding gemaakt van een aantal van 12.000 auto's, dat eind 1955 van de montagebanden zou komen. En in die dagen bestond Zeran eigenlijk niet eens meer.

In Augustus 1949 stopte er een auto in de weilanden van Zeran en een groep mannen stapte uit. Het waren de chefconstructeurs en de leden van de directieraad van de nog niet bestaande fabriek. Zij legden beslag op een huis van twee verdiepingen, het enige grote gebouw, dat in deze omtrek was blijven staan. Vlak na dit bezoek arriveerden enige specialisten. Zij begonnen met opmetingen, grondonderzoek en een onderzoek naar het voorkomen van water. Begin 1950 werden de fundamenten gelegd voor de eerste fabriekshallen.

Thans, voordat 18 maanden zijn verstreken sinds het begin van de bouw, is de fabriek met zijn productie begonnen. In minder dan anderhalf jaar zijn drie reusachtige hallen gebouwd en zijn de machines geinstalleerd. Op 6 November — 55 dagen vóór de door het plan voorgeschreven datum — kwam de eerste auto van de montageband.

De Zeran-fabriek is de trots van de gehele Poolse bevolking. Het is de eerste automobielfabriek in Polen. Bij de bouw ervan werd een voor Polen geheel nieuwe manier van bouwen gevolgd: de systeembouw (prefabrication). Alle onderdelen van de fabriekshallen werden kant en klaar aangevoerd en daar gemonteerd. Het gebruik van de zogenaamde gewapende baksteenonderdelen, een uitvinding van

een Pools ingenieur, werd hier toegepast.
De gehele productie werd met de modernste machines uitgevoerd, zodat de physieke arbeidskracht tot een minimum was gereduceerd. De montage geschiedde aan de lopende band.

Een van de arbeiderscorrespondenten schreef in de bedrijfskrant van de automobielfabriek, dat men er in witte overalls zou kunnen werken. Stellig is deze correspondent niet ontbloot van humor. Maar het is een feit, dat alles is gedaan, om de arbeid er zo licht en zo veilig mogelijk te maken en tevens zo weinig mogelijk schadelijk voor de gezondheid. Met hoeveel zorg men er de arbeiders omringt, blijkt bijv. uit de uitstekende uitrusting van de verniskamer, zodat de vernissers zijn beschermd tegen de schadelijke vernisdampen, die de longen aandoen. Dit blijkt ook uit de speciale ventilatie, die is aangebracht in de soldeer- en montageafdeling, om de dampen te verwijderen, die van de brandende electroiders komen.
Zowel de vernis- en de montagehallen als de soldeerafdelingen blinken van schoonheid. Door een glazen dak stroomt het zonlicht naar binnen.
's Avonds branden hier honderden lampen. Naast en boven de hoofdmontagehal zijn grote kleedkamers en douches. Bij de productiehallen zijn melkbars en cantines geopend.
Binnenkort zal bij de fabriek een groot sociaal- en cultuurgebouw komen, dat een cantine, een theaterzaal, een eetzaal en een crèche zal bevatten. Het personeel van Zeran zal wonen in een modern huizencomplex, dat gebouwd wordt in de buurt van de fabriek.

Het was niet gemakkelijk voor de Poolse arbeiders en ingenieurs, om zulk een voor Polen nog jonge industrie op te bouwen. Polen had nog in 't geheel geen ervaring op dit gebied. Maar hier kwam wederom de Sowjet-Unie te hulp met machines en uitrusting en stelde het personeel van de fabriek in staat, een opleiding te ontvangen in de grote Sowjetfabrieken van de automobielindustrie. Deze broederlijke hulp vooral heeft de bouw en de in bedrijfstelling van de machtige fabriek mogelijk gemaakt.
De betekenis van Zeran ligt niet alleen in het bestaan van de enorme fabriek, maar ook in het opkomen van een nieuwe bevolking, van mannen en vrouwen van het nieuwe Polen, die er zich van bewust zijn, dat zij niet meer voor uitbuiters behoeven te werken.
Bij de bouw van de fabriek en de pogingen om het werk vóór de gestelde tijd gereed te krijgen, groeide een aantal jonge arbeiders op, die in staat waren leiding te geven. Zeran is de fabriek van de jeugd; de jonge arbeiders vormen er het grootste percentage. Zij kwamen uit de buitenwijken van Warszawa, waar in het kapitalistische Polen de jeugd had geleefd zonder uitzicht op het verkrijgen van behoorlijk werk of behoorlijke kennis en opleidig. Ook de jeugd uit de omliggende dorpen kwam. Hier in Zeran kreeg zij niet alleen werk, maar ook onderwijs en een goede opleiding.
Krystyna Chabelska is een dochter van een boer uit een district niet ver van Warszawa. Hier in de fabriek volgde zij de opleiding tot draaier. Binnen het jaar werd zij een leiding gevende arbeidster. Thans geeft zij de anderen les en binnen enkele weken gaat zij een hogere beroepscursus volgen.
Zadyskaw Mastowski kwam uit de buitenwijken van Warszawa. Hij kwam naar Zeran als een ongeschoolde slotenmaker. Thans is hij leider van een jeugdbrigade.
Janina Polak was dienstbode. Nu heeft zij de cursus voor slotenmaker afgelopen en werkt aan de band. Zij is een zelfbewuste arbeidster en haar loon stijgt met de steeds toenemende efficiency van haar werk.
De mannen en vrouwen van Zeran zijn er zich van bewust, dat de fabriek hun eigendom is en dat zij voor zich zelf arbeiden. Dat is de reden, waarom een van de leden van de Rutkowski-brigade met zijn medearbeiders uit vrije wil een vliegende brigade van electriciens oprichtte, die overal present was, waar de moeilijkheden het grootst waren. Dit is de reden, waarom de brigade van Tadeusz Sosnowiec met zoveel toewijding heeft gewerkt aan de bouw van de schoorstenen voor de electrische cabines, om het werk klaar te krijgen vóór de regentijd begon. Dit is de reden, waarom de intellectuele werkers van het hoofdbureau van de fabriek, employé's, technici en ingenieurs uit vrije wil hebben geholpen met het lossen van de Sowjet-machines die voor de fabriek waren aangekomen, en aan het monteren van de onderdelen.
De automobielfabriek te Zeran is een voorwerp van trots en liefde van al zijn arbeiders. Het is de trots van het gehele land. De fabriek is gegroeid als een monument van de economische onafhankelijkheid van Polen.

De folklore in het werk van hedendaagse Poolse componisten

Bij het zoeken naar een nieuwe stijl in de Poolse muziek is de relatie van de componist tot de folklore, tot de Poolse volksmuziek, van het allergrootste belang. De strijd voor het realisme in de muziek betekent immers de strijd van een n a t i o n a l e s t ij l in de muziek. Bovendien — en dit is nòg belangrijker — gaat het om de populariteit van de muziek, om de vraag, hoe men haar voor het volk toegankelijk kan maken.

De folklore heeft voor de Poolse componisten allereerst deze betekenis, dat het folkloristische materiaal de grondstof voor hun werk vormt; het is de taak der componisten hiermede tot een nationale stijl te komen die aan de eisen van de tijd beantwoordt. Dit is ook vroeger zo geweest: in het werk van Chopin en Moniuszko, ook in het latere werk van Szymanowski komt het streven naar het nationale karakter van de muziek tot uitdrukking. Ook bij Noskowski, Zeleński en alle andere Poolse componisten uit de tweede helft van de 19e eeuw vindt men dit terug, hoewel deze laatsten het „Poolse" beslist minder geslaagd gebruikten dan het Chopin vergund was. Zelfs tijdens de grootste doorwoekering van het formalisme in de Poolse muziek, in de tijd tussen beide wereldoorlogen, kan men dit streven nog hier en daar bemerken, alhoewel op zeer uiteenlopende wijze en dienovereenkomstig met zeer verschillend artistiek resultaat.

Het steunen op de folklore van het eigen volk is zonder twijfel een aanknopen aan de nationale tradities, te vergelijken met het aanknopen aan de officiële kunstvormen uit het verleden, ook al ligt dit in een ander vlak. Het verschil is, dat de folklore een duurzame, meer algemene en meer met het volk verbonden traditie vormt, terwijl de scheppingen van de beroepsmusici in ieder historisch tijdperk slechts binnen het kader der heersende klasse, wier behoeften zij bevredigden, op wier „bestelling" zij ontstonden, wier maatschappelijk bewustzijn zij weerspiegelden, zijn te beschouwen.

In de kunstmuziek voltrekt zich de stijlverandering veel sneller dan in de volksmuziek, vooral dan in de dorpsmuziek, wat samenhangt met de specifieke toestanden in de stad en op het land. Maar het aanknopen aan de volksmuziek kan door de componist op geheel verschillende wijze gerealiseerd worden. Waarom is het werk van Moessorgski zo echt nationaal-Russisch, hoewel het naar verhouding minder elementen uit de folklore en minder directe verwerking van volksmotieven laat zien, dan bijvoorbeeld het werk van Rimski-Korsakow? Hier stuiten wij op het belangrijkste probleem van de relatie tot de folklore. Het gaat niet om het overnemen van volksmelodieën in hun geheel, maar om een diep dóórdringen in de verschillende factoren van de muzikale cultuur van een volk, zodat deze, overgebracht in de werkplaats van de hedendaagse componist, tot uitgangspunt van de hedendaagse componist, tot uitgangspunt van zijn eigen muzikaal denken worden. Hierdoor is Chopin zulk een onovertroffen voorbeeld van de nationale stijl geweest.

De volksmuziek is samengesteld uit enige karakteristieke elementen, de tonale grondslag, de rhythmische, metrische en agogische eigenschappen, de wijze van voordragen, de rol der instrumenten, de aard en de samenstelling van het uitvoerend ensemble. Soms ziet men ook een heel eigen behandeling van de veelstemmigheid, wat al evenzeer karakteristiek is voor de muzikale productie van het betreffende volk. Het is dus niet voldoende, in het rhythme van een mazurka of een polonaise te componeren om karakteristiek Poolse muziek te schrijven. Het is niet voldoende een stuk of wat volksthema's te bewerken om een naar karakter Pools werk te produceren. Het is nodig, alle voor de folklore typische elementen in zich op te nemen, aan te voelen en te ontwikkelen. Ondanks het gebruik van stukken Poolse melodiek zijn Telemann's Poolse Sonaten geen Pools werk, evenmin Dvorak's Polonaisen, die slechts de rhythmiek van deze dans overgenomen hebben. Ten slotte kan men ook de zgn. „Poolse Acten" uit „Iwan Soesanin" van Glinka en uit „Boris Godoenow" van Moessorgski niet tot de Poolse muziek rekenen. Het stileren van een enkel element, een enkel onderdeel uit de Poolse folklore schept immers nog geen Pools nationale stijl.

Deze nationale stijl ontstaat eerst bij een dóórdringen in de voor de volksmuziek karakteristieke middelen, en zelfs dàt is niet voldoende, wanneer het niet gepaard gaat met een diepgaand besef van de stemmingen, de voorstellingen en de specifieke gevoelsuitdrukking van het Poolse volk, van zijn leven en zijn omstandigheden. Men moet dit volk horen als het musiceert, men moet de omstandigheden kennen waaronder het musiceert, men moet zien hoe het danst en hoe het ondanks zware arbeid door deze arbeid zijn liederen vlecht. Dit hebben de jongere Poolse componisten begrepen die thans met folkloristische excursies het platteland rondtrekken om deze sfeer te leren kennen om de volksmuziek niet op vergaderingen van bekende wetenschappelijke folkloristen maar in de levende werkelijkheid te bestuderen.

Sedert de componistenconferentie van Lagow heeft de muzikale productie der Poolse componisten zich sterk op de folklore gericht. Ook het Festival van de Poolse volksmuziek dat de Poolse radio-omroep twee jaar geleden organiseerde was een krachtige impuls voor hen. Het bracht hen in aanraking met veel tot nu toe onbekende details uit de Poolse folklore, en het openbaarde door het directe contact met de vertolkers uit het volk het elementaire van dit materiaal. Dit Festival werd ten slotte aanleiding, dat de Poolse radio-omroep een vergroot volksorkest oprichtte, met de proporties en de specifieke eigenschappen van het volksensemble. Voor dit orkest bestelt de Poolse Omroep een aantal werken, gebaseerd op de folklore der verschillende landstreken. Zij worden o.a. geschreven door Racewiczowna, Rudziński, Kiesewetter, Maklakiewicz, Frieman, Rybicki, en Kotowski. Dit is zonder twijfel de aanloop tot een nieuwe radio-kamermuziek, hetzij in de directe ongepolijste weergave van de authentieke folklore, hetzij in de vorm van primitieve bewerkingen en verder ontwikkelde symphonische composities, die op de folklore zijn gebaseerd. Dank zij dit initiatief van de Poolse radio-omroep ontstaan nu reeds interessante en waardevolle werken van dit type. Hiertoe behoren „De Lublinse Bruiloft" van Szeligowski, „De „Kurpische Suite" van Turski, „De Kurpische Liederen" van Rudziński, „De Lowiczse Dansen" van Maklakiewicz, „De Bruilofsviering" van Rybicki. Zeer interessant zijn ook „De Kleine Suite" van Lutoslawski, en „Kasia" van Wiechowicz, die een overgang vormen van de populaire radiomuziek naar de concertmuziek. Het folkloristisch materiaal wordt door de Poolse componisten op de meest uiteenlopende wijze bearbeid; van eenvoudige bewerkingen van volksliederen voor a capella-koor of koor met orkestbegeleiding, tot breed uitgewerkte vocale en symphonische vormen. Soms gebruiken de componisten het onvervalste materiaal, zo als het uit de volksmuziek voortgekomen is, soms componeren zij alleen in aansluiting aan speciale elementen der volksmuziek zonder de melodieën zelf over te nemen. En dan komen bij de behandeling van het folkloristisch materiaal stilistische en individuele verschillen naar voren, vooral op harmonisch en koloristisch gebied, die een uiting zijn van de botsing van verschillende stromingen en die tonen, dat zekere gewoonten uit het vooroorlogse tijdperk door de Poolse componisten nog niet vergeten zijn. Zo kan men bijvoorbeeld op harmonisch gebied een brede scala van schakeringen constateren, van de eenvoudigste middelen van het majeur-mineur-systeem, over de resten van het impressionisme tot de meest geraffineerde harmoniek uit de vooroorlogse jaren. Natuurlijk is deze synthese in sommige gevallen niet gelukkig, want de tonale eigenschappen van de volksmuziek gaan niet goed samen met die van het functie-systeem van het majeur en mineur; en nog minder met de door de modernen gebruikte middelen. En toch ontdekt men meer en meer individuele pogingen, die de componisten tot zeer interessante en treffende ontdekkingen leiden.

Wanneer wij het geheel der na-oorlogse Poolse muzikale productie, voorzover zij direct of indirect met de folklore in verband staat, overzien, onderscheiden wij reeds enkele typische schakeringen, waarvan wij er hier enige opsommen. Zo gaven de componisten bijvoorbeeld complete schilderingen van volksgebruiken, steunend en voortbouwend op authentiek volksmateriaal. (Zo o.a. in „De Lublinse Bruiloft" van Szeligowski of in „De Bruilofsviering" van Rybicki. Of ze bewerken kleine liederen, door deze van een meer of minder uitgewerkte veelstemmigheid te voorzien. Ze schrijven liederen, die van de atmosfeer van hun eigen uitdrukkingsmiddelen doortrokken zijn, waarbij ze tegelijkertijd een synthese van deze beide factoren trachten te bereiken. (Panufnik — Vijf Volksliederen). Ze putten uit de volksthematiek, door deze te bewerken en met eigen thematiek te verbinden (Bacewiczowa's Vioolconcert en, minder organisch, haar Piano-concert.) Ze ontlenen aan de folklore slechts bepaalde elementen en brengen deze over op hun eigen materiaal (Wislocki's Symphonie van de Dans, die een zeer hoog niveau van „abstractie" van rhythmisch-metrische structuren van de Poolse folklore vertegenwoordigt.)

Enigen van hen zoeken in de folklore slechts een impuls voor hun eigen invallen (Serocki's Pianoconcert.) Uitgaande van het volkslied, creëren anderen weer een eigen taal, die vaak slechts het „klimaat" van zijn uitgangspunt behoudt (Panufnik's Sinfonia Rustica). Nog weer anderen interesseert echter het danskarakter, dat aan de folklore ontleend kan worden, zij trachten dit in het kader van traditionele symphonische vormen toe te passen. Ook kan zich hier en daar een poging tot archaïseren openbaren, door het benutten van oude Poolse nationale tradities (Panufnik's Oud-Poolse Suite).

Boeren dans en -toneel-groepen bij de opvoering van hun kunst te Lublin.

De eenvoudigste manier om volksmelodieën te verwerken, is de koorbewerking, vooral a capella. Door de grote behoefte van de meest verschillende lekenkoren ontstond een toenemende productie op dit gebied. De bestemming van deze werken besliste over hun bewerking. De componisten houden rekening met de moeilijkheden, die voor lekenensembles ingewikkelde bewerkingen kunnen opleveren. Men ziet dan ook een streven naar een vereenvoudigde makelij. Dit wil nog niet zeggen, dat men zich tot de eenvoudigste middelen beperkt, maar toch heeft het uit de weg gaan van moeilijkheden er toe geleid, dat zulke werken zich in tonaal opzicht onderscheiden door een klaarheid, die niet zelden leidt tot een duidelijk herkenbaar worden van het volksliedkarakter.

Op het gebied van koorbewerkingen is in Polen Stanislaw Wiechowicz de meest op de voorgrond tredende figuur. Ook Kasimierz Sikorski en Tadeusz Szeligowski droegen het hunne bij tot verrijking van het repertoire. Zo zijn ook Wichowicz' koorliederen van volksliederen uitgegroeid tot echte muzikale eenheden, waarin vaak het nog in embryonale vorm aanwezige volkslied een diepere klank krijgt. In de ontwikkeling van het Poolse meerstemmige lied, dat op de volksmuziek steunt, betekent het werk van Wiechowicz een stap vooruit bij de Koorliederen uit Kurpië van Karol Szymanowski, terwijl het juist deze liederen waren, die al eerder een wending teweeg brachten in de Poolse koorcomposities.

Bij het componeren van koorwerken worden de Poolse componisten weerhouden van experimenteren door de eisen die de uitvoering van het werk stelt. In de kamermuziek heerst echter een veel grotere vrijheid van beweging, zelfs wanneer hierbij menselijke stemmen een rol spelen. Daarom laat zich op dit gebied de verandering in de Poolse muziek veel beter nagaan en juist bij het gebruik van volksmelodieën kan men zich afvragen, in hoeverre vroegere uitdrukkingsmiddelen een hindernis waren voor het doen uitkomen van de eigenschappen der volksmuziek. Reeds de derde scheppingsperiode van Szymanowski liet zien, dat men niet zonder rijp overleg volksmelodieën in het arsenaal der harmonische middelen, die tussen de beide wereldoorlogen opgeld deden, kan inpassen. Szymanowski ging over tot een radicale keuze van middelen, die het hem mogelijk maakten, de stilistisch een eenheid vormende Kurpische Liederen voor Solo-stem met pianobegeleiding te componeren. Zo hadden de jonge Poolse componisten op dit gebied reeds een wegwijzer naar de toekomst, hoewel dit allerminst betekent, dat Szymanowski alle problemen had opgelost.

Nog tijdens de bezetting schreef Andrzej Panufnik zijn „Vijf Volksliederen" voor knapenkoor of sopraankoor unisono met begeleiding van twee fluiten, twee klarinetten en een bas-klarinet; deze liederen kregen na de oorlog pas de bekendheid die ze toekomt. Alleen al door het gebruik dat de componist maakt van volksmelodieën betekenen ze een poging in te gaan tegen de cosmopolitische neigingen der Poolse componisten der eerste na-oorlogse jaren. Ook al wijst de componist de middelen der voor-oorlogse jaren niet af, door de opmerkelijke bewerking hebben zijn liederen iets karakteristiek Pools. Panufnik is er in geslaagd diep in de stijl van de Poolse volksmuziek door te dringen en zowel in coloristisch als in harmonisch opzicht heeft hij stijlvolle resultaten bereikt. Zijn liederen getuigen in de eerste plaats van een grote gevoeligheid voor de volksmuziek zelf. Daardoor konden ook de in artistiek opzicht volmaakt lijkende Kleine Stukken verschijnen, die een des te grotere waardering verdienen, daar het kamerorkest, waarmee de componist werkt, zonder twijfel tot de moeilijkste behoort. Panufnik streeft er voortdurend naar, een eigen stijl van nationaal karakter te scheppen, waarvan zijn verdere werken, „De Symfonia rustica" „De Poolse Suite" en ten slotte zijn „Vredessymphonie" getuigen.

Een componist, die er op uit is, de zuivere schoonheid van het volkslied tot uitdrukking te brengen, zal niet in de verleiding komen, de compositorische middelen gedachteloos toe te passen ook al beheerst hij ze volkomen. Men kan waarnemen, dat na de oorlog componisten, die op andere gebieden ongehinderd uit het arsenaal van de voor-oorlogse muzikale middelen putten, hun stijl wijzigen zodra ze de volksmuziek benaderen en dit geldt zowel voor grotere als voor kleinere vormen. Dit geldt voor componisten als Tadeusz Szeligowski, Witold Lutoslawski, Zbignieuw Turski, Jan Ekier, Witold Rudzinski. Natuurlijk speelt ook bij deze stijlverandering de consument van de muziek een grote rol, vooral wanneer het werken voor lekespelgroepen betreft.

De Poolse componisten van vocale muziek gaan nu

Een groep volkskunstenaars bij de opening van een Volksmuziekfestival.

in aansluiting aan de volksmuziek ook tot grotere vormen over. Zo ontstaan de Tafrelen van Volksgebruiken, zoals „De Lublinse Bruiloft” van Tadeusz Szeligowski; in de ontwikkeling van de Poolse vocale en instrumentale muziek een zeer belangrijk werk. In vergelijking met voorafgegane grotere werken van deze componist voltrok zich ook in zijn werk een grote verandering, die zich vooral openbaarde in een vereenvoudiging van de partituur in ieder opzicht, terwijl hij harmonisch naar de romantiek grijpt. Men krijgt de indruk, dat de componist ernaar streefde, alle twijfelachtige klankverbindingen, die met het karakter van de volksmuziek in tegenspraak zouden kunnen komen, te vermijden. Daarom biedt hij nòch in de koorbewerking, nòch in de instrumentatie eigenlijk iets nieuws.

De Poolse componisten staan hier echter nog aan het begin. Daarom zal ook pas later onderzocht kunnen worden, langs welke wegen dit veranderingsproces van direct uit het volk voortkomende muzikale vormen tot grote, monumentale symponisch-vocale vormen zal moeten verlopen. Het is de eerste etappe van het ongemeen interessante, historische verschijnsel, dat in de muziekliteratuur met de naam „liquidatie van het klassekarakter” omschreven wordt.

Ook in de instrumentale muziekproductie wordt het folklorisch materiaal steeds meer verwerkt. Ook hier heeft dit plaats in de meest uiteenlopende vormen, van klein tot groot, van kleine stukken voor solo of enkele instrumenten, tot kleine suite-vormen en grote symphonische structuren. Bij de kleine stukken gaat het de componisten er vooral om, uit de volksmelodieën in de meest gedrongen vorm een maximum aan expressie te halen. Op dit gebied moet allereerst Witold Lutoslawski genoemd worden. In zijn „Volksmelodieën voor piano” gaf hij een voorbeeld, hoe men de voor kleine piano-stukken verwerkte folkloristische stof moet behandelen. De keuze van zijn middelen, zowel pianistisch als harmonisch, wordt bij hem door de volksmelodieën bepaald.

Geheel andere vragen komen op bij de compositie van een concert. Hier kunnen de volksmotieven zich niet altijd even krachtig in alle onderdelen van het werk uiten. In een concert spelen de factoren van het virtuoze en de voordracht, die tot afwijkingen van het thematische materiaal leiden, een niet geringe rol. Dit verschijnsel kan men duidelijk bij alle componisten — Chopin niet uitgezonderd — met een uitgesproken nationale stijl waarnemen. Alles hangt hier af van een geslaagde combinatie van het thematische materiaal met het virtuoze element, zodat het werk tot een organisch geheel wordt. In dit opzicht bevinden de Poolse componisten zich nog pas aan het begin hunner ontwikkeling. Zowel het derde vioolconcert van Grazyna Bacewiczowa als het hoornconcert van Kazimierz Sikorski kan men slechts als eerste pogingen beschouwen van een organische ontwikkeling tot een vorm, die uit het karakter van de volksmuziek voortkomt en die niet slechts gebruikmaking van dit materiaal is.

Het binnendringen van de volksmuziek in de architectuur van de kunstmuziek levert een bijzonder moeilijk probleem op. Een op zichzelfstaand stuk volksmuziek kan men wat betreft zijn omvang in zekere zin met de thematische inval bij de kunstmuziek gelijkstellen. Het volkslied is in zijn geheel op het enkele thema gebouwd. Daaraan ontleent het juist zijn sterke emotie. Daarin zit zijn potentiële kracht, waardoor het ook tot thema van een breder uitgebouwd werk kan worden. De problematiek ontstaat nu in de wijze waarop men dit materiaal in de grote vorm toepast, in de wijze waarop men het de reeds ontwikkelde middelen en vormen van de kunstmuziek oplegt. Er ontstaat hier een zekere tweeslachtigheid, die minder optreedt wanneer het om eigen thematisch materiaal gaat. Om aan deze tweeslachtigheid te ontkomen gebruiken de componisten naast het volksmateriaal geregeld ook eigen thematisch materiaal, of wel zij verwerken enkele elementen uit de volksmuziek in eigen thematische ideeën. Men vindt hier eenzelfde tegenstelling als men bijvoorbeeld bij een toneelstuk kan ontmoeten, tussen het toneelstuk zelf en de erin gelaste fragmenten van het volksstuk.

Jan Pajechracki speelt op zelfgemaakte instrumenten.

De folklore is geen reservaat, geen van het beweegelijke leven en de historische veranderingen afgescheiden geheel. Zij is levende muzikale uiting van de volksmassa's, veranderend met hen. Een niet schriftelijk vastgelegde folklore leeft en groeit, verandert naar vorm en inhoud. Een oud lied wordt nu niet meer zo gezongen als 1000 jaar geleden, toen het nog met een bepaald gebruik verbonden was. Ook hier, al is het veel minder dan in de kunstmuziek, werken nieuwe muzikale normen. Daarom de vele varianten van hetzelfde lied in verschillende streken van het land en in verschillende tijden.

Ten slotte is deze gehele ontwikkeling van groot belang voor de vorming van een nieuw publiek. De muzikale categorieën, waarmee de gemiddelde hedendaagse toehoorder werkt, ontleent hij in mindere of meerdere mate aan de folklore. Aansluiting dus aan de folklore is een van de wegen om door de te dringen tot de minder geschoolde luisteraar. Bekende melodische wendingen zijn voor hem een steunpunt in de wirwar van harmonische en orkestrale draden. Met het oog op de opvoedende functies van de muziek is de folklore van ongemene betekenis. Zo keert de volksmuziek, die eens uit het volk is voortgekomen verrijkt tot het volk terug, zijn toehoorders versterkend in hun zelfbewustzijn.

Een Nieuwe Poolse Opera

In de Silezische Opera te Wroclaw werd de première gegeven van de nieuwe Poolse opera „De opstand der studenten" van Tadeusz Szeligowski naar een libretto van Roman Brandstaetter. De 16e eeuw, waarin „De opstand der studenten" speelt, was een tijd van groeiende tegenstellingen in Polen. De ontwikkeling van de graanhandel met het buitenland bewerkstelligde een overeenkomstige uitbreiding van de landgoederen, hetgeen weer een onderdrukking van de in herendienst staande boeren ten gevolge had. De in nood, ellende en vernedering levende boer schreeuwde om vergelding. De zwakke en door de rijken beïnvloede Koning Zygmunt August gaf toe aan de eisen van de magnaten en rijke burgers, waardoor de lagere standen slachtoffer werden.
Een van de belangrijkste uitingen van protest tegen de onrechtvaardigheden van de heersende staatsorde was de in 1549 tot uitbarsting gekomen revolte van de studenten van Kraków, die Roman Brandstaetter als thema voor zijn libretto heeft gekozen. De moord op een arme student door de zoon van de burgemeester van Kraków was de lont in het kruitvat.
De studenten eisten van de koning recht, bestraffing van de moordenaar en verbetering van de heersende sociale wanverhoudingen. Daar zij hun doel niet konden bereiken, zochten zij in den vreemde wat hun in het vaderland onthouden bleef.
De „Opstand der studenten" is eigenlijk de eerste Poolse opera, die de botsing van de tegenstellingen tussen het feodale systeem en de armen uitbeeldt. Het milieu van de arme student staat dan ook in het middelpunt van deze opera. De door de schrijver van het libretto uitgekozen hoofdfiguren dienen slechts als artistieke omlijsting van dit gehele conflict. De in de handeling ingelaste liefdesgeschiedenis overschaduwt de sociale gedachte van het stuk enigszins en stoort daarom de eenheid van de conceptie. De belangrijkheid van het grote conflict komt echter tot uitdrukking door het feit, dat er van de acht scènes niet minder dan zes aan massaal optreden gewijd zijn. De scenes, die persoonlijke conflicten behandelen, zijn enigszins als tegenwicht ingelast.
In overeenstemming met het karakter en de literaire structuur van het libretto heeft Tadeusz Szeligowski zijn werk niet als een traditioneel gebonden opera behandeld. Hij koos veeleer een vorm, die als maatschappelijk-historisch muziekspel gekenschetst kan worden. Een soortgelijke vorm kan men bij Moessorgski, Borodin en Janacek vinden.
Enige verwantschap met Wagner's muziekdrama's is niet te ontdekken. De „Opstand der studenten" onderscheidt zich naar zijn literaire inhoud van de drama's van Wagner juist door het massa-karakter van het conflict, maar vooral door de muzikale vorm. Behalve een motief, het studentenlied „Gregorianka", dat door de gehele opera heen klinkt en als een soort van „leitmotiv" te beschouwen is, herinnert in de „Opstand der studenten" niets aan de Wagneriaanse muziekdrama's.
Als in Szeligowski's opera herhalingen van motieven voorkomen, blijven die onveranderd, zij zijn hier „herinneringsmotieven" of „karakteriserende motieven" van de desbetreffende personen of groepen. Een van deze „herinneringsmotieven" is het „koningsmotief", dat de wankelmoedigheid en de karakterzwakte van koning Zygmunt August tot uitdrukking brengt. Het „liefdesmotief" begeleidt de ontmoetingen tussen Konopny en Anna, evenals de „Gregorianka" steeds opklinkt als de studenten ten tonele verschijnen.
Deze motieven worden meestal voor het einde onderbroken om in de muzikale handeling over te gaan. Dit is aan de ene kant een voordeel van het werk, omdat daardoor de handeling niet wordt onderbroken (zoals het bij de traditionele opera wel het geval is), maar aan de andere kant liggen de motieven minder in het gehoor, het valt de onbevangen toehoorder moeilijk een afgeronde melodie op te nemen.
De aria's en duetten van Konopny en Anna in het vierde en zevende tafreel, de aria van de koning evenals het uitstekend door Konopny en de studenten gezongen lied in het achtste tafreel „Laat ons over bergen en dalen gaan" en het studentenkoor aan het slot vertonen niettemin een zeer duidelijke innerlijke samenhang.
In overeenstemming met de conceptie van het libretto legde Tadeusz Szeligowski in zijn muziek bijzondere nadruk op de massascènes. De koorpartijen verrassen door de frisheid van de muzikale invallen, zij getuigen van een zekere spanning, waardoor deze de belangrijkste delen van de opera vormen. De harmonische overeenstemming tussen het libretto en de muziek komt ook in de muzikale taal van de komponist tot uiting. De poëtische tekst, door Brandstaetter archaïsch en in de taal van het volk gehouden, doet actueel aan en is volkomen begrijpelijk.
Eveneens bedient Sxeligowski zich van een archaïsche kleur, maar in wezen gebruikt hij de taal van de tegenwoordige realistische muziek. Zonder motieven van oude Poolse muziek te gebruiken, schept hij toch steeds de stemming van de oude muziek en de Poolse folklore. Daarom is ook de muziek van „De opstand der studenten" zonder aarzeling nationaal te noemen.
Een karakteristiek voorbeeld van de overeenkomst tussen muziek en tekst is de derde scene voor het huis van de professoren: de scholastische professoren spreken de taal van de dertiende eeuw, de verontwaardigde studenten de taal van later tijden. Identiek daaraan is de soort van muziek: de partij van de professoren is in stijl gehouden en contrasteert sterk met de tegenwoordige muzikale uitdrukkingsmiddelen die de tekst van de studenten omlijsten. Deze contrastwerking, in „De opstand der studenten" dikwijls toegepast, draagt veel bij tot de dramatische spanning.
In Wroclaw is het bij de opvoering gelukt, de massascenes overtuigend op het toneel te brengen. Het gelukte de beide regisseurs Emil Chaberski en Adolf Poplawski ook de aparte karakters met goed effect te doen uitkomen, zodat de opvoering in zijn geheel in ieder opzicht geslaagd is.
Hoge eisen werden gesteld aan de rol van Konopny, die haast drie en een half uur onophoudelijk moet zingen
Het orkest was volledig voor zijn taak berekend, de décors lieten niet te wensen over. In het geheel kan men daarom zeggen, dat de première van deze Poolse opera een culturele gebeurtenis van de eerste rang is geworden. De culturele betekenis van deze nieuwe opera komt niet het minst tot uitdrukking in het feit, dat aan de componist en aan de schrijver van het libretto de staatsprijs eerste klasse werd verleend.
De berichten, dat ook andere Poolse componisten met opera-ontwerpen bezig zijn, rechtvaardigt de hoop, dat „De opstand der studenten" slechts een eerste zwaluw zal blijken van een zich baanbrekende, nieuwe vlucht van muzikale scheppingen in het Polen van heden.

Nederland

en de

Poolse Vrijheidsstrijd van 1863

Het mag als een onweerspreekbaar feit worden aangemerkt, dat het Nederlands intellect in de 19e eeuw onder geen omstandigheden in beweging was te brengen, als het kennis kreeg van onrecht elders bedreven.
Elders heb ik trachten aan te tonen, met welk een ijzige onverschilligheid de gebeurtenissen van de Javaanse bevrijdingsoorlog hier werden gadegeslagen en al mocht dan in 1860 de traditionele rilling door de lande zijn gevaren, toen Multatuli de sluier oplichtte van wat zich achter dit tropengordijn aan het afspelen was, van enige actieve steun geschonken door het intellect aan deze zijn grootste representant mag toch nauwelijks worden gesproken. En zo kan het ons dan ook niet verwonderen, dat de Poolse vrijheidsstrijd, die in de 19e eeuw twee keer in al zijn felheid is opgelaaid, hier niet de minste weerklank vermocht te verwekken. Ja zelfs Multatuli's geesteshorizont reikte niet ver genoeg om de betekenis dezer gebeurtenissen te doorzien. Juist in dit tweede revolutiejaar (1863) staarde hij zich blind op een minder vriendelijke bejegening aan een barones van de zijde van Zwolse kleingeestigen ten deel gevallen. Als hij een tiende van de plaatsruimte aan deze betrekkelijke onbelangrijkheid gewijd, aan de Poolse verzetsbeweging had besteed, zou hij ook hiervoor de eerbied en dankbaarheid van althans een deel van het nageslacht hebben geoogst. En toch; de Nederlandse regering van die dagen heeft zich niet geheel en al onbetuigd gelaten, zij 't dan ook, dat het relaas van alles wat zich in regeringskringen en parlement inzake deze aangelegenheid heeft voltrokken, geen al te frisse indruk kan achterlaten. We moeten dit even tegen de achtergrond van de toenmalige internationale verhoudingen bezien.

Rusland's antagonisten Engeland en Frankrijk wilden deze gelegenheid wel aangrijpen, om de Petersburgse regeringskringen een spaak in het wiel te steken, de Engelse Whigminister John Russell zag in een protestnota een mogelijkheid om de Russische mededinger in moeilijkheden te brengen. Napoleon III wilde zich weer populair maken bij kringen welke hij te voren door zijn staatsgreep van zich had verwijderd, Oostenrijk verkeerde in vrees, dat de Poolse verzetsbeweging zou overslaan naar die delen van het voormalige Polen welke het zelf had geannexeerd. Slechts Pruisen nam een ander standpunt in: Dit sloot Februari 1863 met Rusland een grensconventie, waarbij de op Pruisisch grondgebied gevluchte Poolse opstandelingen door Russische troepen vervolgd mochten worden.
Engeland beriep zich in de protestnota op bepalingen in het Weens tractaat vervat, dat door de Poolse revolutie van 1830 niet vervallen was en op welks nakoming Engeland dus moest aandringen, Frankrijk wees o.a. op de internationale verwikkelingen, welke de Russische politiek in Polen toegepast, zou kunnen veroorzaken (ils pourraient troubler les rapports des Cabinets et provoquer les plus regrettables complications).
Een grote week nadat deze nota's van de grote Westelijke mogendheden in Petersburg waren ingediend (10 en 12 April) bereikte de Nederlandse nota (23 April) de bij het Peterburgse hof geaccrediteerde gezant baron Gevers, die haar eerst weer enige weken later (13 Mei) aan de Russische minister van buitenlandse zaken Gortchakow overhandigde.
Het lijkt ons gewenst enige passage's uit deze (natuurlijk) in het Frans gestelde nota te citeren.
Ze begon met de verklaring, dat er altijd zeer goede relaties hadden bestaan tussen St. Petersbourg en den Haag maar juist deze omstandigheid legde de Nederlandse regering de plicht op om ingevolge van de uitnodiging van de kabinetten van Parijs en Londen de Tsaar in kennis te stellen hoe men hier dacht over de gebeurtenissen, welke zich hadden afgespeeld (les relations d'amitié nous imposent le devoir de donner suite à l'invitation des Cabinets de Paris et de Londres à communiquer à celui de Sa Majesté l'Empereur les vues du Gouvernement des Pays Bas sur les événements douloureux auxquels s'intéresse l'humanité toute entière.
Zeer nadrukkelijk wordt nog eens betoond, dat juist de denkbeelden in zake de Poolse aangelegenheden door de Franse keizer de Russische regering aan de hand gedaan in den Haag veel instemming hebben gevonden en dat de Nederlandse regering zich daarom met de hoop vleit, dat de ondernomen stap door het Russische gouvernement geapprecieerd zal worden (nous aimons à croire, que cette démarche sera pleinement appréciée par le Gouvernement de Sa Majesté l'Empereur Alexandre.
Men kan over een nota als deze natuurlijk verschillend denken; heel veel pit en karakter zit er niet in, het kwispelstaarten in de richting van de grote Westelijke mogendheden is zelfs lichtelijk ridicuul, maar we wagen haar toch nog te verdedigen, als we in een volgend artikel de boosaardige reacties gaan bespreken, die zij in het parlement heeft verwekt. Als we dan moeten constateren welke fiolen van haat een Groen van Prinsterer over de Poolse heldhaftige verzetstrijders uitstortte zijn we geneigd onze uitdrukking „het Nederlandse intellect reageerde lauw" terug te nemen om haar te vervangen door de uitspraak, daar waar dit intellect al fel reageerde. daar was 't een felheid in een richting de bewonderaars van de Nederlandse vrijheidsstrijd beslist onwaardig. P.

DE SZOPKA

(POOLSE

I

Tegen Kerstmis is het in de Poolse dorpen en steden de gewoonte, dat volkskunstenaars bezig zijn met het maken van een soort poppenkasten, de z.g. szopka. De oorsprong van dit gebruik ligt in de tijd, toen in de kloosters en kerken in de Kersttijd een kribbe werd opgesteld, die aanvankelijk een soort stal van Bethlehem was, waarin men verschillende onbewegelijke figuurtjes zette, die voor de gelovigen de verering van de drie koningen en de herders voor de pas geboren Heiland moesten symboliseren.

Onder invloed van het Franse marionettentheater, dat in Polen eind 17e en begin 18e eeuw grote opgang maakte, veranderden de oorspronkelijk onbewegelijke figuurtjes van de kribbe om plaats te maken voor beweegbare poppen. De eerst zuiver religieuse voorstellingen en teksten werden later vervuld van een wereldlijke geest; zo werd langzamerhand het zuiver religieus karakter der voorstellingen verdrongen, steeds meer levendige, vrolijke tafrelen werden erin gevlochten, zodat een grappige en krachtige volkshumor deze Kerstvoorstellingen ging beheersen. De bisschoppen hebben toen de voorstellingen verboden en de szopka's uit de kloosters en kerken verdreven naar de straat. Eenmaal op straat verschenen, begonnen de szopka's een nieuw, vruchtbaar leven. Ze kregen een bijna geheel wereldlijk karakter en groeiden uit tot een echt marionetten-volkstheater. Thans zijn de religieuse momenten uit deze szopka's op een zijspoor gezet; zij spelen bij de voorstellingen geen noemenswaardige rol meer. In de plaats daarvan zijn typen uit het wereldlijk leven gekomen, die door elkaar opvolgende geslachten tot ontwikkeling zijn gebracht en aan het gehele marionettentheater een werkelijk volkskarakter gaven.

Deze szopka (aan deze naam willen wij vasthouden

BIJ D

FOTO BOVEN:
Een Szopka bekroond op het concours in 1938.

FOTO ONDER:
Eén Szopka onderscheiden op het concours in 1939.

IN POLEN

POPPENKAST)

op grond van de speciale geschiedenis, die ze in Polen heeft doorgemaakt) behoort in Polen tot die kunstuitingen, die een scheppende werkzaamheid op verschillende gebieden van de volkskunst in zich dragen, zij bestrijkt toch zowel het gebied van de literatuur, als dat van de zangkunst, het toneel, de architectuur, de plastiek, enz.

De afmetingen der szopka's lopen uiteen. De hoogte (met de torens) kan tot 3 meter bedragen, de breedte 2 tot 2¼ meter. Er worden ook kleinere gemaakt van ½ tot 1 meter, welke door de jeugd, die de gebruikelijke, met het Kerstfeest verbonden liederen zingt, van huis tot huis worden rondgedragen.

II

De bouwtrant van deze kleine szopka's verschilt in wezen niet van de grote bovengenoemde marionettentheaterkasten. De architectonische stijl b.v. der in de omgeving van Kraków gemaakte szopka's is geïmproviseerd op motieven van de Krakause grote gebouwen; wij vinden hier elementen van de Gothiek en van de Barok terug. De szopkabouwers wisten meesterlijk de verschillende elementen van de verschillende stijlen tot één geheel te verenigen. Behalve deze in oude stijl gebouwde szopka's treffen we vaak ook pogingen tot nieuwe architectonische composities aan.

Toen men de sociale afkomst van de szopkabouwers in het Kraków-gebied naging, bleek dat zij als regel uit het stedelijk proletariaat voortkwamen. De besten kwamen uit het steenhouwersberoep. Ook treffen we grote meesters aan onder de herders, de tramconducteurs, de handelsbediënden, enz.

Ter verduidelijking brengen we een aantal foto's uit verschillende streken en tijden, voornamelijk echter uit het Kraków-gebied.

OTO'S

FOTO BOVEN:
Een Szopka onderscheiden op het concours in 1945.

FOTO ONDER:
Een Szopka onderscheiden op het concours in 1948.

Een nieuwe Poolse film: „De Jeugd van Chopin"

„. . . De vorige dag, per rijtuig onderweg naar Zelazowa Wola, was de jonge Fryderyk tengevolge van een incident genoodzaakt in een dorpshut te overnachten. Toen hij de volgende morgen een wandeling deed, ontmoette hij een bruiloftsstoet. Deze vrolijke, kleurrijke stoet stemde hem opgewekt. De zaal van de herberg was vol van dans en muziek, bruisende muziek, die de aard, het temperament en de kracht van het volk weergeeft. Als betoverd nam Fryderyk met oren en ogen deze taferelen van het dorpsleven in zich op. Zij vonden hun artistieke weerspiegeling in zijn later werk. De scène sluit met een accoord, terwijl Fryderyk de zonsopkomst gadeslaat . . . De mazurka in a kl. t."

Ziehier een fragment uit de scènebeschrijving van een nieuwe Poolse film. Het is de biographische film over Fryderyk Chopin.
Na de voltooiing in 1950 van de muziekfilm over de bekende Poolse componist Stanisław Moniuszko en zijn opera „Halka" heeft de Poolse cinematografie een nieuw, belangrijk en moeilijk onderwerp gekozen. „Film Polski" heeft namelijk besloten een der nationale genieën te verfilmen, t.w. Fryderyk Chopin.

Het scenario behandelt de jeugd jaren van Chopin, d.w.z. de tijd tussen zijn zestiende en eenentwintigste jaar.
Nog op de banken der muziekschool was Fryderyk bevriend geraakt met de vooruitstrevende jeugd, die onder de invloed van de radicale flank der romantici stond. Het van verzet tegen de tsaristische tyrannie en binnenlandse reactie bruisende Warszawa oefende op Chopin een zeer grote invloed uit.

De film toont de jonge musicus tegen de achtergrond van het tijdperk, zij geeft een beeld van de invloed der politieke gebeurtenissen, die zich in het Europa van toen afspeelden en van de vorming der persoonlijkheid van de geniale componist. Bovenal put zij uit Chopin's muziekbronnen en wijst zij op het organische verband tussen zijn werk en de nationale volksmuziek.
De scenarioschrijver heeft zorg gedragen voor een historischreële weergave, zonder echter aan de scherpte van de uitbeelding van de hoofdfiguur afbreuk te doen. Hierdoor gaat de figuur van Chopin niet verloren in een vloed van handelingen en wordt het verband tussen alle elementen, die in de film van betekenis zijn, geen ogenblik onderbroken.
De rol van de jeugdige Chopin wordt gespeeld door de begaafde Warszawase acteur Czesław Wołłajko, terwijl de in de film opgenomen werken van Chopin uitgevoerd worden door de beste Poolse pianisten: Halina Czerny-Stefańska en Władysław Kędra.
De schrijver van het scenario, tevens regisseur, is Aleksander Ford, terwijl de componist K. Serocki de muzikale bewerkingen heeft verzorgd.
Een bijzondere vermelding verdient de voortreffelijke documentatie, waarop het scenario berust. De literatuur in engere zin, werken over muziek en architecteur, gravures uit die tijd, folkloristische navorsingen — ziet daar het materiaal waarvan gebruik is gemaakt om de film zoveel mogelijk authenticiteit te verlenen.
Begin 1952 zal deze Poolse historisch-biografische film over Fryderyk Chopin in de buitenlandse bioscopen worden vertoond.

Geneeskundige behandeling in Polen

In Polen ontvangen alle arbeiders, die vallen onder de ziekteverzekering, gratis geneeskundige behandeling, thuis zowel als in ziekenhuizen, sanatoria, enz. Voor de kosten van verpleging en bevalling geldt hetzelfde. De landarbeiders hebben gelijkelijk recht op een kosteloze medische behandeling. Het personeel van de landbouwcoöperaties betaalt niet voor het raadplegen van artsen en voor de kosten van een bevalling, maar betaalt wel 30% van het tarief voor behandelingen in een ziekenhuis of een sanatorium. De handwerkslieden der coöperaties en de vissers betalen 30% van het normale tarief in de ziekenhuizen.
Nog in 1950 viel de medische dienst voor de verzekerden onder de „Stichting der Sociale Verzekeringen", die haar eigen klinieken had, welke onder toezicht stonden van het Ministerie van Arbeid en Sociale Bijstand. Van 1950 af had er een reorganisatie plaats: de medische dienst ging van de verzekeringen over naar het Ministerie van Openbare Volksgezondheid. Op het ogenblik staan alle posten van de geneeskundige dienst open voor alle arbeiders. Ze staan onder toezicht van de vakverenigingen, aan wie de zorg over de belangen van de arbeiders, en over een goed functioneren is toevertrouwd.
Bedrijven, waar meer dan 500 arbeiders werken, beschikken over een ziekenhuis met een arts, een gediplomeerde verpleegster en een ziekenoppasser. In de verschillende afdelingen van het bedrijf werken speciaal opgeleide krachten voor het verlenen van eerste hulp, en het ter plaatse toedienen van geneesmiddelen. In bedrijven met minder dan 500 arbeiders vindt men geneeskundige hulpposten met een gediplomeerd verpleegster; bovendien vallen arbeiders onder de algemene medische verzorging.

De medische dienst in de bedrijven is belast met de zorg voor het personeel, met de prophylaxe en de hygiëne op de plaats van het werk. Ernstige zieken vallen niet onder de medische verzorging van het bedrijf, maar onder de algemene geneeskundige dienst.
4000 plaatsen in de sanatoria der herstellingsoorden staan maandelijks ter beschikking van de arbeiders. Bovendien profiteren per jaar 50.000 arbeiders van de verpleging en de verzorging in deze herstellingsoorden in het kader van de vacantieregeling. Verblijf en medische verzorging in deze sanatoria en herstellingsoorden zijn gratis. Ook de kinderen van de werkers hebben allen profijt van de kosteloze medische verzorging.
In Polen breidt zich het net van consultatiebureaux voor aanstaande moeders meer en meer uit. Aan deze consultatiebureaux zijn verlossingskamers verbonden, terwijl er zich ook distributielokalen voor melk en babyvoedsel bevinden.
Vóór de oorlog kreeg een vrouw op het platteland maar hoogst zelden deskundige hulp bij de bevalling. Thans bevindt zich in iedere dorpsgemeente een gediplomeerde vroedvrouw.
Grote waarde wordt gehecht aan de ontwikkeling en de verbetering van alle methoden ter voorkoming van kinderziekten. Voor dit doel zijn sanatoria en goed ingerichte preventoria (instellingen ter voorkoming van ziekten) voor kinderen geopend in de gezondste streken van het land. De Poolse geneeskundige dienst kan in de preventoria beschikken over 4000 bedden per maand. Er zijn ook speciale kindersanatoria, o.a. voor rheumatische en hartziekten. In grote bedrijven, waar een groot aantal vrouwen werkt, vindt men bureaux voor de zorg voor moeder en kind. En er zijn crèches in de directe omgeving van de plaats van het werk.
Aan hen die in ziekenhuizen, sanatoria of preventoria worden verpleegd, verstrekt men gratis medicijnen. Andere verzekerden betalen 10% van de kostprijs van de medicijnen.
Op het platteland zijn poliklinieken ingericht op de P.G.R.S. (= de staatslandbouwbedrijven.) De artsen en verpleegsters van deze poliklinieken geven ook geneeskundige hulp aan de leden van de omliggende coöpera-

Dit jaar is een der mooiste sanatoria, „Wiktor" in Zegiestów Zdroj, voor de patienten opengesteld

De mooiste plekken van Polen dienen als herstellingsoorden. Wij zien hier de herstellenden in de open lucht uitrusten

Kinderen uit de stad zoeken herstel in de bergen. Een flinke wandeling doet goed.

tieve boerenbedrijven. Iedere polikliniek beschikt hiervoor over drie ziekenkamers en een verlossingskamer, met 3 à 5 bedden. De bevallingen worden door de vroedvrouw van het dorp verricht. Tegenwoordig werken 200 gediplomeerde verpleegsters in de verschillende poliklinieken.

De Centrale Raad der Vakverenigingen heeft secties voor Sociale Verzekeringen, die samenwerken met het Ministerie van Openbare Volksgezondheid op de volgende gebieden:

1. Deze sectie geeft zijn oordeel over de bepalingen en regelingen op het gebied van de gezondheidsdienst.

2. Deze sectie neemt deel aan de besprekingen van de colleges van het Ministerie van Openbare Volksgezondheid.

3. De sectie der vakverenigingsvertegenwoordigers neemt deel aan het werk van de Wetenschappelijke Instituten, ten einde de wetenschap in contact te brengen met de sociale vraagstukken.

4. Deze sectie controleert het werk der geneeskundige diensten aan huis en in het ziekenhuis, hetzij direct, hetzij door middel van de werkers van de geneeskundige dienst. Na de contrôle worden voorstellen gezonden aan het Ministerie van Openbare Volksgezondheid met het oog op hun practische toepassing.

5. De sectie der vertegenwoordigers van de vakverenigingen neemt deel aan de commissies ter verdeling van de plaatsen in de herstellingsoorden, de preventoria en de kindersanatoria, en in die ter verdeling van streptomycine en PASS; zij neemt eveneens deel aan de commissies die zich bezig houden met de plaatsing van nieuwe gediplomeerden in de verschillende posten van de geneeskundige dienst en in de commissies die het werk over de artsen verdelen.

6. Deze sectie schrijft besprekingen uit van de werkers in de vakverenigingen met de functionarissen van de geneeskundige dienst, om een direct contact met de werkers tot stand te brengen. Deze besprekingen worden òf op het bureau van de geneeskundige dienst òf in de bedrijven gehouden.

7. Deze werkt samen met de geneeskundige dienst bij de popularisatie van inentingen (vooral bij de kinderen), van de bloedtransfusiedienst en van de eerste hulpcursussen. Zij wijst in de bedrijven de werkers aan, die voor deze gebieden verantwoordelijk zullen zijn en zij houdt toezicht op de opleiding voor eerste hulp en voor hulpverpleegster. Ten slotte geeft zij aanwijzingen voor de samenwerking tussen de bedrijfscomité's en de bedrijfsartsen.

Staatspremies voor Kunstenaars

in Polen

Ieder jaar ontvangen in Polen die kunstenaars, die iets bijzonder goeds op cultureel gebied hebben geschapen, een premie van de staat. De huidige Poolse regering wijdt aan de scheppende kunstenaar de grootste aandacht en omringt hem met grote zorg. De sociale en nationale bevrijding van het volk, de ingrijpende hervormingen, de structuele veranderingen zijn ook aan de kunstenaar ten goede gekomen. Een ongekende activiteit op het gebied van het artistiek scheppen is het resultaat van deze nieuwe toestand.

Wie thans de moeite neemt, het proces der Poolse cultuurontwikkeling na te gaan, zal constateren, dat in de laatste twee jaren een geweldige strijd, een worsteling om richting, om vorm en inhoud heeft plaats gevonden. Een strijd van het oude met het nieuwe of beter gezegd: van de oude wereld met de nieuwe. Het jaar 1950 ontmaskerde gene en legde de oude ideologische bovenbouw van die ondergaande wereld, de philosophisch-politieke grondslag daarvan bloot. Men streed nog met betrekkelijk zwakke krachten tegen het formalisme, men zocht nog naar het onderwerp. Het jaar 1951 kan worden beschouwd als het jaar, waarin het grote probleem van de strijd om het ideologisch beginsel opgelost mag worden genoemd. We zien, hoe op elk gebied het streven naar het socialistisch realisme zich kristalliseert. En met de ervaringen, die in de Sowjet-Unie op cultureel gebied werden opgedaan, kon het Poolse kunstleven bovendien zijn voordeel doen.

Wenden wij ons thans tot een speciale groep van prijswinnaars, nl. de schrijvers van toneelstukken.

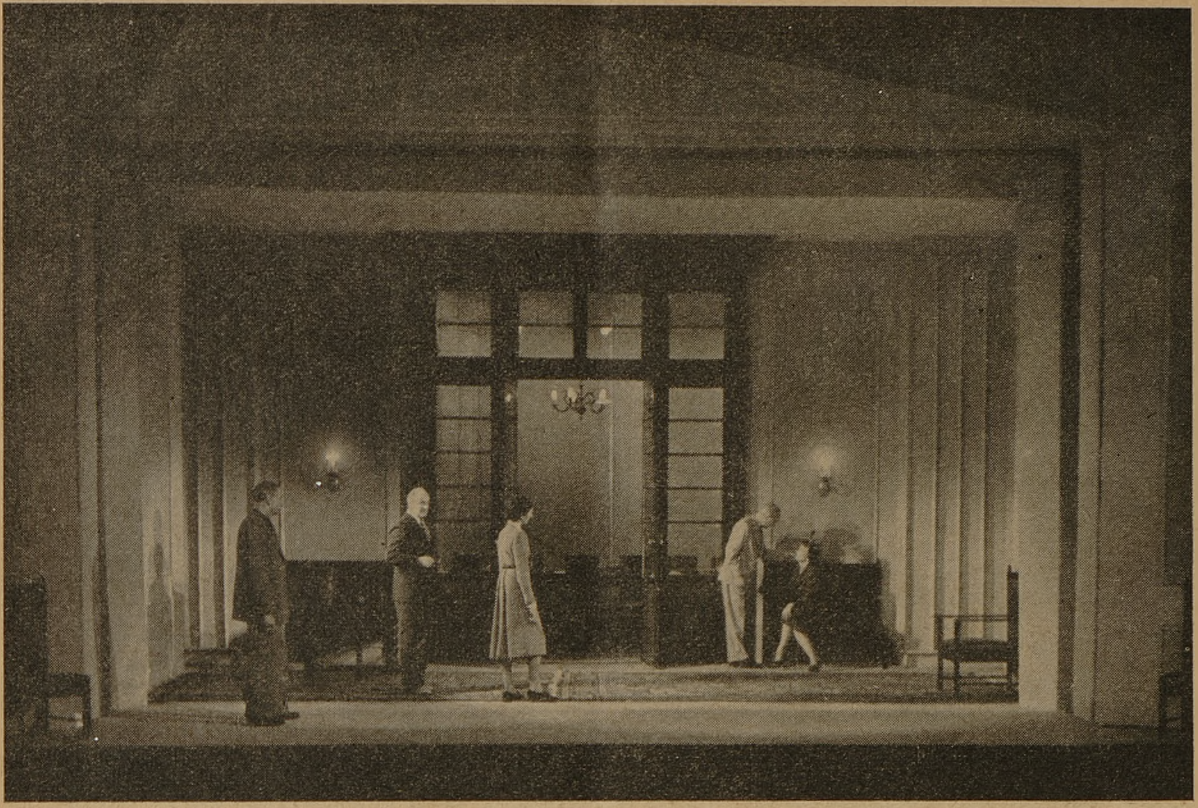
Adam Tarn schreef een toneelstuk, getiteld „*Een gewoon Geval*”, dat in de rechtszaal speelt. Daar de schrijver goed op de hoogte is van de toestanden in Amerika, waar de handeling plaats grijpt, was hij in staat een stuk te schrijven, dat in drie pakkende bedrijven een breed opgezette en treffende schets geeft van het heersend kapitalistische stelsel, gepaard aan een krachtig ideologisch protest, een boeiende intrige in een voortdurend geladen atmosfeer.

Zeker, de rechtszaal op het toneel is geen nieuwe vondst. Maar Tarn heeft er alle dramatische konsekwenties uit gehaald, die de situatie bieden kan. Gedurende het gehele eerste bedrijf komen de gezworenen die over de dood van de communiste Wadowska discussiëren niet van hun plaats; zij blijven alle bedrijven door voortdurend in de zaal, waar zij volgens de voorschriften van het Amerikaanse recht, tot aan de bekendmaking van het vonnis volledig van de buitenwereld afgesneden zijn.

De eerste discussies van de juryleden gaan over de procedure. We horen niets over de zaak of over de rechters; pas in de loop van het stuk treedt het probleem, waarin Wadowska en de arbeider Johnson, die van moord op haar is beschuldigd, betrokken zijn, aan het licht. Dan ziet men de draden, die de juryleden met elkaar verbinden; er vormen zich twee kampen; de geheime werkzaamheid van de politie en van de agent van het „Federal Bureau of Investigation” wordt ontmaskerd totdat eindelijk bij de behandeling de aanval van de chauffeur Malley op de agent Lewis en de directeur Rogers de gehele staatsorde openlijk wordt aangeklaagd. Wanneer dan op verlangen van Rogers om een eind te maken aan de discussie en met de stemming te beginnen, Malley krachtig ten antwoord geeft: „De discussie is nog niet afgesloten, nu heb ik het woord!” — dan groeien deze slotwoorden aan tot een uitdaging die door millioenen eenvoudige mensen uitgesproken worden en de betekenis krijgen van een symbool.

Dit alles wordt door Tarn met zeer eenvoudige middelen uitgebeeld. De handeling is zeer sober er is geen komen en gaan, geen veelvuldige wisseling van decors. Integendeel, Tarn handhaaft, evenals Pomianowski, een volledige eenheid van plaats, tijd en handelingen, welke correspondeert met de statische werking van de aan hun zitplaatsen gebonden personen. Juist daardoor schept hij stemming en sfeer en houdt hij de aandacht van de toeschouwers vast. Hij bereikt dit ook door een onveranderlijk harde en droge dialoog, die niet terugschrikt voor lange uiteenzettingen door een enkele persoon; iets wat ondeskundigen vaak als een fout van toneelschrijvers beschouwen, maar wat alleen dan een fout is, wanneer het uit machteloosheid van de schrijver voortspruit. Over zijn personen deelt hij slechts zoveel mee als strict nodig is; over verschillende juryleden weten we niets, over anderen zeer weinig, maar bijvoorbeeld over Malley komen we haast alles te weten: de hem terroriserende Lewis brengt eenvoudig feiten uit zijn leven naar voren, om hem te intimideren — het FBI kent ze! Deze uitstekende gedachte, streng corresponderend met het onderwerp van het stuk, maakt het ook mogelijk, „herinneringen”, die hier absurd zouden kunnen werken, te vermijden, en dit kan als maatstaf voor het dramatisch kunnen van Tarn gelden. Voorts komen de psychologische en sociale verschillen tussen de gezworenen tot uitdrukking in de stijl van hun verklaringen, in kleine afwijkingen van het onderwerp, in reacties op de stemmen van anderen en in de bewegingen, die de gehele mentaliteit van de persoon en zelfs brokstukken uit het leven van vernederende Amerikaanse burgers aanduiden. Tarn behoeft niet van dialect gebruik te maken, om het onderscheid aan te geven tussen de apotheker en de directeur; om de schijn van democratie op te houden, worden in de Ver. Staten mensen uit verschillende maatschappelijke groepen in de jury gekozen en de schrijver heeft deze omstandigheid knap in zijn stuk weten te verwerken. Bovendien brengt hij behalve de sociale verschillen ook de nationale verschillen in de Amerikaanse bevolking naar voren: de vermoorde is een Poolse en onder de gezworenen bevinden zich, ondanks overwegend Engelse namen, ook Italianen, Duitsers en Grieken.

De regisseur van de Warzawase opvoering, Erwin Axer, wist goed de juiste sfeer eruit te halen, aan de details was veel aandacht besteed en het tempo

Een scene uit het stuk „Een gewoon geval" van A. Tarn.

was vlot; het gehele ensemble gaf uitstekend spel te zien, vooral de hoofdpersonen Adam Mikolajewski, Halina Kossobudzka en Henryk Borowski.

Onder de titel „*De Fariseeërs en de zondaar*" hebben Wolin en Pomianowski een blijspel geschreven, dat zich met de na de oorlog beroemd geworden zaak van de Hollandse schilder van Meegeren bezighoudt. Zoals bekend, verkocht van Meegeren enige onbekende Vermeers en oude meesters, die zo geniaal vervalst waren dat de deskundigen nog tijdens de gerechtzitting aan de verklaringen van van Meegeren twijfelden, totdat de schilder hen door een in de gevangenis door hem gemaakt schilderij van zijn schuld overtuigde.
De schrijvers van het stuk hebben de werkelijkheid niet geheel gevolgd: het komt niet tot een gerechtelijke veroordeling van de schilder, omdat persoonlijke belangen zich hiertegen verzetten, n.l. die van de museumdirecteur, een broeder van de schilder, die van zijn dochter en haar verloofde en die van een kennis van de familie, de Amerikaan Donald Duck. Deze streven er, ieder voor zich naar uit de zaak zoveel mogelijk financieel voordeel te slaan. Op de achtergrond staat dan nog het gevaar van een politiek schandaal, doordat verteld wordt dat een niet nader aangeduide West-Europese staat, waar het stuk speelt, de vervalste schilderijen aan Amerika heeft verkocht, om op deze manier bij te dragen tot de uitrusting van koloniale troepen. In al deze leugens en intriges onder het mom van naastenliefde en medelijden met de schilder raken allen verward en de minachtende toeschouwer, de schilder, komt er onverwacht nog heelhuids uit. In de bijbelse titel „De Fariseeërs en de zondaar" die tevens de titel van een der vervalste schilderijen is, geven de schrijvers hun oordeel over de personen uit het stuk.
De schilder echter is een „zondaar" in de dubbele betekenis van het woord, ook in de ideologische. Hij gelooft aan de ondergang van de cultuur, hij verbergt de originelen van de schilderijen, om ze te redden. Voor wie hij het doet, weet hij niet, maar zijn oprechtheid gebiedt hem, de communist Marek, een deserteur uit dat koloniale leger, in bescherming te nemen. En onder de invloed van Marek wordt de zondaar steeds meer bekeerd. De schrijvers werken dit in gedempte tonen, vol humor uit, en ze vermijden dikke woorden en pathetische uitlatingen ze onthouden zich van een conclusie, de psychologische verandering van de schilder geven zij voldoende duidelijk weer om een verdere verklaring overbodig te maken. Deze gematigdheid in de politieke tekening van elke figuur, deze psychologische ontleding is een der beste trekken van dit stuk. En ook is de conflictstof zo over het stuk verdeeld, dat er steeds nieuwe verwikkelingen ontstaan en de spanning het gehele stuk door aanwezig blijft.
Het betreft hier dus een vaardig opgebouwd politiek-psychologisch blijspel, dat zijn levensvatbaarheid reeds bewezen heeft door het feit, dat het sinds 1947 nog steeds door de Poolse theaters met succes wordt gegeven.

Het Staatstheater in Warzawa heeft met „*Opgang*" van Wanda Zolkiewska een stuk gebracht, dat aan het zesjarenplan is ontleend, welk plan in Polen de fundamenten van het socialisme moet leggen. Dit stuk is niet zonder gebreken, maar toch stellig geslaagd, omdat het de actuele problemen van het Poolse leven in bewogen vorm populariseert en de gestelde conflicten op juiste politieke wijze tot oplossing brengt.

Door een metaalfabriek, die in verband met de inschakeling in het zesjarenplan moet worden verbouwd en gereorganiseerd, en de daar werkende mensen als type te nemen legt Wanda Zolkiewska een deel van het grote proces van de economische structuurverandering in Polen en de psychische veranderingen in de mens bloot. De innerlijke conflicten van de hoofdpersoonen zijn een direct gevolg van de verandering in het werk, een indirect gevolg van de verandering in de maatschappelijke verhoudingen. De revolutionaire veranderingen, die voor de huidige historische periode karakteristiek zijn, zijn a.h.w. een katalysator der gebeurtenissen; zij zijn een der bronnen voor de dramatische conflicten van het stuk, die naar de „catastrophe" voeren. Wat slechts in een socialistische staat mogelijk is n.l. dat een arbeider de functie van fabrieksdirecteur krijgt, heeft tot gevolg, dat de ontslagen bedrijfsleider Wisniewski een besliste vijand van het nieuwe regiem wordt. Wat pas onder verhoudingen, die een socialistische staat en een tijd van revolutionaire veranderingen hebben geschapen, mogelijk is, n.l. dat een radicaal plan, dat voor de vernieuwing van een machinefabriek wordt opgesteld, in het geweten van de oude communist en revolutionair Matusiak een crisis oproept, en het gehele personeel dwingt tot het herzien van zijn opvattingen.

Dit stuk van Wanda Zolkiewska is een debuut. Het ontstond in de periode van de aesthetische revolutie, waarin de hoofdbeginselen van een nieuwe stijl in Polen zich vormden. Het draagt het stempel van een tijd, waarin men van een literair werk verlangde, dat het daarin geschapen beeld van de werkelijkheid zoveel mogelijk problemen van deze tijd zou vertonen. Dit beginsel bleef ook op de bouw van het stuk „Opgang" niet zonder invloed. Er zijn hierin wel vele problemen gesteld, maar ze worden slechts oppervlakkig behandeld.

„Opgang" is een met groot talent geschreven stuk. De dramatische spanning stijgt met elk bedrijf en bij ieder bedrijf stijgt ook de belangstelling van de toeschouwer, die steeds meer gaat meeleven met de gebeurtenissen op het toneel. De mensen van deze fabriek zien zich gesteld tegenover de typische problemen, welker oplossing door het zesjarenplan wordt geëist. Bij een analyse van dit werk kan worden aangetoond, dat tussen de maatschappelijke en politieke waarde van een literair werk en zijn artistieke waarde een directe afhankelijkheidsverhouding bestaat.

Wanda Zolkiewska bewijst grote kennis van het milieu, waarin het stuk speelt; haar arbeiders leven, de taal is echt. Het is de verdienste zowel van de schrijfster als van de regisseur en spelers, dat voor het eerst in een Pools stuk arbeiders ten tonele worden gebracht, die een ware gebeurtenis uitbeelden.

Jerzy Lutowski schreef het toneelstuk *„De krachtproef"*, dat in Polen aanleiding gaf tot levendige discussies. Het gaat hier om de strijd tussen krachten van het oude en het nieuwe, van de vooruitgang en de reactie. „De krachtproef" is een milieustuk. De hoofdpersonen zijn hoofdzakelijk artsen, het stuk speelt in de kliniek van een universiteitsstad. Maar aan dit milieu heeft de schrijver niet genoeg en hij begeeft zich steeds weer op terreinen, die hem minder bekend zijn, bijv. in de familiekring van de directeur van de kliniek, in de fabriek, waar een der patiënten werkt. Hij brengt ons ook in de jaren der bezetting. Toch weet hij telkens aan het gevaar van een doodlopend slop te ontkomen en een goede uitweg te vinden.

Het probleem, waarvoor de intellectuelen zich gesteld zien, wordt met levendige kracht behandeld. Het gaat om de verandering van een intellectueel, die ondanks zijn burgerlijke vooroordelen toch de weg naar het nieuwe leven vindt. Deze kwestie wordt in het stuk logisch en overtuigend ontwikkeld.

Staatsprijzen voor toneel:

Wojciech Brydzinński - Staatsprijs Eerste klasse voor zijn artistieke werkzaamheid, in het bijzonder voor zijn ensceneringswerk.

Edmund Wierciński - Staatsprijs Tweede klasse voor zijn regisseurswerk in het Nationaal Theater te Wroclaw.

Groepsprijzen:

Het ensemble van het Staatskamertheater te Warszawa voor de opvoering van het stuk van Stefan Zeromski „De Zonde", en wel:

Bohdan Korzeniewski - voor de enscenering en regie;

Aleksander Zelwerowicz - voor de rol van Jaskrowicz;

Zofia Małynicz - voor de rol van Parmen;

Leokadia Pancewicz - voor de rol van Ogrodzka;

Władysław Sheybal - voor de rol van Bukowicz;

Halina Mikołajska - voor de rol van Anna.

Het ensemble van het Poolse Staatstheater te Warszawa voor de opvoering van het stuk van Gribojedew „Verstand doet lijden", en wel:

Bronisław Dabrowski - voor de enscenering en regie;

Otto Axer - voor de scenografie;

Jan Kreczmar - voor de rol van Tsjatski;

Jan Kurnakowicz - voor de rol van Famoesof.

Het ensemble van het Nieuwe Staatstheater te Łódź, en wel:

Kazimierz Dejmek - voor de bewerking, enscenering en regie van „De Weg naar het Leven" van Makarenko;

Janusz Warmiński - voor zijn stuk „De Overwinning" alsmede voor de enscenering en regie ervan.

Tenslotte verwierven een groepsprijs:

Adam Tarn - voor zijn stuk „Een gewoon Geval", opgevoerd in het Nieuwe Staatstheater te Warszawa;

Erwin Axer - voor de enscenering en regie van genoemd toneelstuk.

DE SITUATIE IN DE LITERATUUR VOOR DE JEUGD

VERVOLG (SLOT)

Ondanks vele tekortkomingen bewijzen de in het eerste gedeelte van deze studie besproken boeken, dat ook in de literatuur voor de jeugd een ommekeer is gekomen, dat het merendeel der schrijvers de weg van het socialistisch realisme heeft ingeslagen.

De Poolse literatuur voor de jeugd is sterk genoeg om eerlijke, openhartige kritiek op haar gebreken te kunnen verdragen. Welnu: het voornaamste gebrek schuilt hierin, dat zij een te enge kring van problemen bestrijkt, zodat tientallen buitengewoon reële onderwerpen zich nog steeds buiten het bereik van de schrijvers bevinden. De huidige literaire productie — behalve de boeken van Broniewska, Bobińska, Newerly, Brandys, Rudnicka of ook van Broszkiewicz — kenmerkt zich voor het overgrote deel door eenzijdigheid van onderwerp, door een vrij laag literair niveau, door een schematisme, dikwijls zijn de boeken vervelend, omdat de schrijver de dramatische constructie van zijn werk niet beheerst. De huidige literaire productie voor de jeugd wordt maar al te vaak gekenmerkt door een goedkoop optimisme, door een zoetelijkheid en een simplistische voorstelling van moeilijke vraagstukken. Deze boeken bezielen de jeugd niet, omdat ze oppervlakkig en niet boeiend zijn, en bovenal omdat ze niet doordrongen zijn van de grootsheid van de opbouw in Polen.

In het vorige jaar is een algehele ommekeer in de Poolse literatuur ingetreden, als gevolg waarvan de laatste tijd talrijke waardevolle boeken verschenen zijn. Het is de hoogste tijd, dat deze omwenteling zich ook in de literatuur voor de jeugd voltrekke.

Men moet zich er van bewust zijn, dat de gebreken voor het merendeel voortspruiten uit een oppervlakkige verhouding van de schrijver tot het te behandelen onderwerp, uit een onvoldoende ideologische voorbereiding en een onvoldoende doorleven van het gegeven. Men moet deze fouten bestrijden om de boeken op een hoger artistiek en ideologisch peil te brengen. Er is een literatuur voor de jeugd nodig, die het leven in Polen weerspiegelt en tegelijk op de ontwikkeling van het land de volledige aandacht vestigt. Een literatuur, die aan de ene kant het vormingsproces van de nieuwe mens uitbeeldt en aan de andere kant actieve invloed oefent op dit proces.

De lemen afgodsbeeldjes der oude moraal hebben afgedaan, de humanistische inhoud der nieuwe moraal is echter nog niet in zijn geheel tot het bewustzijn der jeugd doorgedrongen. In het bewustzijn en in de daden van de jeugd zijn nog talrijke overblijfselen uit het verleden, overblijfselen van de burgerlijke moraal. De jeugd haat bedrog, zij houdt niet van wat banaal, cynisch en schijnheilig is. En wie haar karakter en morele houding tegenover de wereld poogt te misvormen en te verdraaien, is haar vijand.

Nog dikwijls wordt het opvoedkundig werk op scholen, in de Poolse Jeugdbeweging en de Padvinderij op oppervlakkige wijze uitgevoerd, de jeugd krijgt dan holle phrases te horen, welke ontbloot zijn van enige concrete inhoud. Als gevolg hiervan zien wij, dat deze jeugd het zelfstandig denken verleert, in krantenstijl gaat praten, versleten formuleringen gebruikt, zonder de inhoud ervan in haar gevoel en verstand te verwerken. In de boeken heeft men de mogelijkheid verschillende karakters in verschillende omstandigheden uit te beelden, hierdoor kan men aantonen, waartoe de klamme moraal van het kapitalisme en waartoe de socialistische moraal, de moraal van de nieuwe mens leidt. De boeken moeten de slechte karaktertrekken ontmaskeren. Ze moeten brandmerken wat slecht en aantonen wat goed is.

Maar men kan niet volstaan met de uitroeiing van het oude. Men mag het grote proces van de nieuwe vorming van het nationale bewustzijn niet uit het oog verliezen, men mag geen ogenblik het grootse feit; de verrijzing van een socialistisch volk, de geboorte van een nieuw tijdperk vergeten. Men moet de nieuwe morele eigenschappen van de arbeiders en ambtenaren, mijnwerkers en soldaten, geleerden en studenten belichten, men moet aldus de ontwikkeling van deze eigenschappen bij de jeugd bevorderen.

De socialistische moraal houdt in, dat de mensen afzien van de begeerte, individueel te bezitten, wat het eigendom is van de gehele samenleving, want privé-bezit stelt datgene, wat door de ganse maatschappij is geschapen, in de handen van een enkeling.

De centrale plaats in de thematiek der literaire werken voor de jeugd moet ingenomen worden door de school. Immers, op de scholen wordt het kind tot een socialistisch burger opgevoed.

De taak der schrijvers bestaat hierin, een literaire uitbeelding van het schoolleven te geven, van de vreugde en het verdriet, dat de jeugd op school doorleeft, om op deze wijze het ontwikkelingsproces van de nieuwe school te bevorderen.

De strijd voor de verhoging van het niveau van wetenschappelijk en opvoedend werk op de scholen biedt de schrijvers stof in overvloed. Het socialistisch inzicht in de wetenschap, de socialistische arbeidsdiscipline, het werk van het collectief, de verhouding tussen collectief en individu — ziehier enkele voorbeelden.

Het schoolwezen omvat eveneens de vakscholen. Het gaat er om, de schoonheid der fabrieken te belichten, vooral de schoonheid van de arbeid van de mijnwerker en de hoogovenarbeider, het gaat erom aan te tonen, hoe de tegenstelling tussen lichamelijke en geestelijke

De Poolse jeugd is de toekomst van het volk. Op een schoolfeest, waar het boek gepopulariseerd wordt en goedkoop te krijgen is.

arbeid geleidelijk vervaagt. Men denke hierbij aan de uitvindingen en rationalisatievoorstellen van arbeiders! Maar de literatuur voor de jeugd beperkt zich niet tot de school. Duizenden jongens en meisjes werken aan de bouw van Nowa Huta, van de electrische centrale in Jaworzno, van de automobielfabriek in Zerań, aan de bouw van het grote textielcombinaat in Piotrków. Zij werken eveneens in de productiecoöperaties voor de jeugd in Wietlin, in de staatslandbouwbedrijven. Hun grote inspanning heeft nog geen directe weerklank gevonden in de literatuur. Men moet deze jonge mensen immers opvoeden in de geest van liefde en eerbied voor de arbeid, die de mens in staat stelt de wereld te hervormen en die tegelijkertijd de mens zelf hervormt.

Het is de taak der schrijvers, de jeugd de perspectieven van het socialisme voor ogen te stellen, d.w.z. haar te tonen, dat het leven, hoe moeilijk het ook is, steeds beter, steeds vreugdevoller wordt, haar te tonen, dat elke jongen en elk meisje, dat in onze tijd leeft, een grote taak te vervullen heeft, ongeacht op welk terrein, aangezien van hun aandeel in de opbouw en van het aandeel van millioenen werkers als zij de toekomst afhangt.

Men moet schrijven over het aandeel van de jeugd in de opbouw, en vooral in de strijd voor de vrede — d.w.z. men moet aantonen, hoe zich de nieuwe verhouding tot de arbeid, hoe zich de onderlinge wedijver in de strijd tegen de sleur en het gebrek aan bezieling manifesteert.

Schrijven over het werk van de jeugd houdt eveneens in, dat men de strijd voor de rechten van de jeugd, de strijd tegen de bureaucratie, tegen het kwaad, tegen de onverschilligheid, tegen alles wat verouderd is, dient te belichten en dat men de jeugd op overtuigende wijze geestdriftig moet maken voor de strijd tegen alwat tegelijk met het kapitalistische stelsel wegkwijnt en afsterft. Van bijzonder belang is de uitbeelding van de toestand op het platteland, het ontstaan van nieuwe samenlevingsvormen in de productiecoöperaties, en de uitbeelding van de strijd tegen de koelakken, die de Poolse jeugd zo dikwijls uitbuiten.

Op het land is de kwestie van de massale trek der jeugd van het dorp naar de stad met haar industrie, scholen en vakscholen zeer belangrijk. Het grote proces van sociale vooruitgang onder de arme jeugd, die in de stad een vak leert, wacht op de pennen der schrijvers.

Wanneer men het verwerven van vakkennis en het wegtrekken van de jeugd uit de arme en overbevolkte dorpen naar de industriecentra propageert, moet men tegelijkertijd wijzen op de vooruitzichten van de ontwikkeling van het platteland. Doch het gaat er niet slechts om, dat de jeugd scholen en universiteiten bezoekt, zij moet haar kennis practisch ten goede doen komen aan het dorp. De sport is in Polen een belangrijk element in de socialistische opvoeding. Boeken over het sportleven onder de jeugd zijn dus eveneens van grote betekenis.

Wanneer wij over de jeugd schrijven, moeten wij haar niet afscheiden van de samenleving der volwassenen, maar haar als een hecht

deel van het ganse maatschappelijke organisme behandelen. Wij moeten wijzen op de band tussen huisgezin en school, huisgezin en fabriek, en in uitzonderlijke gevallen op de vijandige atmosfeer van het huisgezin, dat van het kind categorische beslissingen eist. Evenmin mogen wij uit het oog verliezen, welk een belangrijke rol de Poolse Jeugdbeweging speelt bij de ontwikkeling der jeugd. Zonder een degelijke kennis van het onderwerp, zonder een volkomen begrip voor de problemen der nieuwe generatie van het Nieuwe Polen is het onmogelijk artistieke samenvattingen te geven, die onmisbaar zijn in het werk van schrijvers van het socialistisch realisme.

De toenadering der schrijvers tot het leven verrijkt de Poolse literatuur met een belangrijke factor, zij vervult haar van de romantiek en het pathos van de opbouw, van de arbeid en de wetenschap.

De Poolse schrijvers hebben in hun werken tot dusver wel de romantiek der revolutie weten te belichten, doch zij zijn er nog niet geheel in geslaagd zich los te maken van oude literaire conventies en ons de nieuwe, aan de oude literatuur onbekende bronnen van geestdrift; die voor de arbeid, die voor de opbouw, bloot te leggen. De romantiek van schijnbaar onbelangrijke gebeurtenissen in het licht te stellen, te wijzen op datgene, wat de jeugd onder de dagelijkse stroom van gebeurtenissen niet zelf in haar bewustzijn kan verwerken, — dat is de taak der schrijvers.

Want men bedenke wel, dat de ideologische strekking van een boek niet bepaald wordt door de handelingen: het is juist de ideologische strekking, die de handelingen bepalen moet.

Er moeten historische verhalen geschreven worden, die de jeugd bekend maken met de belangrijkste gebeurtenissen uit de geschiedenis van het volk, biografische boeken over Polen's grote zonen.

Het historisch verhaal moet bij de jeugd liefde voor het vaderland, voor de vrijheid, de volkskunst opwekken en achting voor de grote vaderlandse revolutionairen en internationalisten, die schouder aan schouder met de Russische, Franse en Amerikaanse revolutionairen voor de vrijheid der volkeren hebben gestreden.

De jeugd heeft populair-wetenschappelijke boeken nodig, die de wetenschappelijke wereldbeschouwing der jongeren helpen vormen en een einde maken aan het bestaan van de dwaze mythen en legenden, die nog steeds de ronde doen; ze heeft behoefte aan boeken over de nieuwste verworvenheden van wetenschap en techniek. De taak der populair-wetenschappelijke literatuur is nauw verbonden met het werk der nieuwe school, die de jeugd op zo veelzijdig mogelijke wijze opvoedt.

De jeugd heeft ook fantastische verhalen, reisbeschrijvingen en sensatieboeken nodig. De fantastische verhalen dienen gewag te maken van wetenschappelijke hypothesen, welke hypothesen echter waarschijnlijkheid dienen te bezitten. De fantastisch-wetenschappelijke boeken moeten de liefde van de jeugd tot een steeds verder voortschrijden der wetenschap opwekken, de onafgebroken worsteling tussen de mens en de natuur belichten.

De reisverhalen bieden, evenals de fantastisch-wetenschappelijke, onbegrensde mogelijkheden om het werken van de mens in dienst van de wetenschap en de maatschappij weer te geven, zij bieden gelegenheid tot een kleurrijke schildering van de natuur der verschillende landen. Een dankbaar terrein voor de Poolse schrijvers van reisverhalen vormen de levensbeschrijvingen der grote Poolse ontdekkingsreizigers zoals Domejko, Dybowski en Arciszewski.

Deze de fantasie prikkelende boeken moeten op realistische wijze — dit in tegenstelling tot dergelijke verhalen uit het Westen — de strijd tegen buitenlandse spionnen, tegen het doordringen van de vijand weergeven, zo ook de ideële onwankelbaarheid van het allergrootste deel der Poolse samenleving en het toegewijde werk der soldaten in hun bewaken van de verworvenheden.

In alle opzichten kunnen de Poolse schrijvers zich de Sowjet-literatuur voor de jeugd voor ogen stellen: immers, deze bezit een enorme rijkdom aan ideële inhoud en artistieke vormen.

De omwenteling, die wij reeds heden in de Poolse jeugdliteratuur kunnen waarnemen, is voor een groot deel te danken aan de voorbeelden van schrijvers als Gajdar, Ostrowski, Makarenko, Polewoj, Wasilenko en vele andere Sowjet-auteurs.

Een der voornaamste factoren om de literatuur voor de jeugd op hoger peil te brengen, hetgeen bovendien haar opvoedkundige kracht versterkt, bestaat daarin, dat men eindelijk ophoudt onderscheid te maken tussen „schrijvers voor kinderen en opgroeiende jeugd" en „schrijvers voor volwassenen"; dat men ophoudt het schrijven van kinderboeken als iets gemakkelijkers en iets van minder belang te beschouwen, wat dan weer ten gevolge heeft dat de meest begaafde schrijvers ook voor de jeugd gaan schrijven.

Men denke hierbij aan de woorden van Halina Górska, die zij in het voorwoord van haar boek „Aan het zwarte water" heeft geschreven: „Ik geloof niet aan het bestaan van een waarheid voor kinderen, een waarheid voor de jeugd, en een waarheid voor volwassenen. Er is slechts één waarheid."

De Poolse schrijvers vergeten dit helaas nog al te vaak. Er moet eens voor altijd een eind worden gemaakt aan die bedrieglijke verdeling in twee literaturen. De literatuur voor de jeugd heeft het recht gelijke rechten te eisen als de literatuur voor volwassenen.

Men zal de literatuur voor de jeugd op hoger peil brengen, indien ook de critici zich op dit gebied der letterkunde, gaan begeven, indien mannen als Matuszewski, Kott, Kierczyńska, Markiewicz, Michalski en Drewnowski over de literatuur voor de jeugd gaan schrijven.

Men garandeert de literatuur voor de jeugd een zekere ontwikkeling, indien de tijdschriften geregeld de beste werken voor de jeugd opnemen, indien men in de Bond van Schrijvers de auteurs van jeugdboeken gelijke rechten toekent.

De oprichting van een speciale uitgeverij van boeken voor de jeugd zou een uitstekende gedachte zijn.

De Poolse jeugd heeft heden een groot ideaal voor zich: het ideaal van het socialisme. En daarom heeft zij het recht van haar schrijvers te eisen, dat zij uitmuntende boeken schrijven, vol van een socialistische inhoud.

In het bovenstaande is gepoogd aan te tonen, dat het probleem van de literatuur voor de jeugd de eerste plaats inneemt onder de vraagstukken van het literaire leven in Polen. De literatuur, als grote paedagoge, en de schrijver, als „ingenieur der menselijke ziel", oefenen een actieve invloed uit op de vorming van het karakter en van de morele instelling der jeugd.

★ KORTE BERICHTEN ★

ECONOMIE

Op 24-11-'51 werd in Warszawa een handelsovereenkomst met Oostenrijk getekend, die de goederenruil tot 31 Juli '52 regelt.

*

Nieuwe mijnen in het kolengebied van Walbrzych

Dit jaar zijn voor de bouw en de mechanisatie van de mijnen in dit kolengebied veel hogere bedragen uitgetrokken dan in 1949. Hierdoor kon met de exploitatie van nieuwe kolenlagen worden begonnen. De tandradbaan, die Walbrzych met de mijnen verbindt, is bijna gereed. In een sinds 1935 onder water gelopen mijn kon het werk worden hervat. De luchtverversing in vele mijnen werd door grotere en meer moderne installaties verbeterd. Electrische treinen zullen bij de voornaamste mijnen het transport der gewonnen kolen verzorgen.

*

Woonwijk voor mijnwerkers in Bytom

Nieuwe woningen, van alle comfort voorzien, zijn in aanbouw voor de mijnwerkers in Bytom. De eerste tien blokken zullen in het eerste kwartaal van het komende jaar door de mijnwerkers met hun gezinnen worden betrokken. Ook een kindercrèche en een arbeidershotel behoren hiertoe.
Vroeger was er een voortdurend gebrek aan woningen voor mijnwerkers, ondanks de grote betekenis, die dit mijngebied reeds in vorige eeuwen had. Sinds het eind van de laatste wereldoorlog werden hier tot 1950 meer dan 240.000 woningen hersteld en 130.000 (waarvan 80% voor mijnwerkers) nieuw gebouwd. In 1950 bedroegen deze getallen resp. 8.244 en 21.000.

Verhoging van de Poolse staalproductie

Het plan tot verhoging van de staalproductie, vastgesteld op de conferentie der Poolse metaalarbeiders, wordt met goed succes ten uitvoer gebracht. In October bereikte de staalproductie het hoogste cijfer van dit jaar.

*

CULTUUR

Film over Nowa Huta

De opnamen voor de documentaire film over de bouw van de hoogovens en de stad Nowa Huta zijn kort geleden klaar gekomen.
Het draaiboek werd geschreven door A. Miedzyrzecki, de muziek door de jonge begaafde componist T. Baird, wiens pianoconcert verleden jaar door de bekende dirigent Fitelberg in de Berlijnse staatsopera met groot succes werd uitgevoerd.

*

Genezing van maagzweren door slaaptherapie

Steeds meer gaat de Poolse geneeskunde de laatste tijd voor de behandeling van chronische ziekten der inwendige organen, zoals maagzweer, 12-vingerige darm-ontsteking, over tot het toepassen van de slaaptherapie. Zij volgt hierbij de door de Sowjet-medische wetenschap ontwikkelde behandelingsmethoden.

*

Sport

Door de zweefvliegers in het Reuzengebergte worden grote successen behaald in het sinds 1 November geopende gemeenschappelijke trainingskamp voor Poolse en Sowjet-zweefvliegers. 13 maal werd een hoogte van meer dan 3000 meter en 5 maal een hoogte van meer dan 5000 meter bereikt. Drie der vliegers behaalden de hoogste internationale onderscheiding voor Zweefvliegen.

*

Premières in Warszawa

In de schouwburgen te Warszawa zullen binnenkort de volgende stukken worden gegeven: „De vreemde schaduw" van Simonow, „Eugène Grandet" van Balzac, „Mevrouw Warrens bedrijf" van B. Shaw, „De nieuwe Don Quichotte" van A. Fedro, „De tocht naar Marseille" van Gruszcynski.

*

Muziek

Op 20 October j.l. werd in het stadstheater te Erfurt de Poolse opera „Halka" uitgevoerd. Behalve in Moskou, Kiew e.a. plaatsen in de Sowjet-Unie werd deze opera ook in Görlitz met groot succes gegeven en in Leipzig in concertvorm. Ook in de Staatsopera te Berlijn zal „Halka" in dit seizoen worden opgevoerd.

*

Jonge buitenlanders studeren in Polen

Ongeveer 300 studenten zowel uit de Oost Europese staten als uit de kapitalistische en koloniale landen studeren tegenwoordig aan de Poolse universiteiten. Zij zijn in tehuizen ondergebracht en ontvangen o.a. stipendia en kosteloze medische hulp. Zij krijgen les in de Poolse taal van speciale leraren. In hun vrije tijd en in hun vacanties hebben de buitenlandse gasten gelegenheid, in de verschillende bedrijven practische kennis op te doen.

*

Twee nieuwe cokesbatterijen

In de buurt van Zabrze werden onlangs — 51 dagen vóór de voorgeschreven datum — in de cokesoven „Makoszowy" twee nieuwe batterijen van cokesgeneratoren in bedrijf gesteld. Hierdoor kon de productie met 119% toenemen. Bij de montage van laadinstallaties heeft een Tchechische arbeidersbrigade zich extra onderscheiden.

Adressen van Ondernemingen voor de Buitenlandse Handel

Centralne Biuro Łożysk Tocznych „CEBILOZ"
Centraalbureau Voor Kogellagers „CEBILOZ" — Warszawa, Krakowskie Przedmieście 47/51
Telefoon: 73950 — Telegramadres: CEBILOZ Warszawa

Centrala Eksportowo-Importowa Premysłu Drzewnego
Import en Export Centrale voor Houtproducten — Exportbureau, Warszawa Miodowa E
Telefoon: 8-86-74 — Telegramadres: CEPEDE Warszawa

Centrala-Morska Importowo-Eksportowa
Import- en Export- Zeecentrale — Warszawa, Hoża 35
Telefoon: 7-49-80—84 — Telegramadres: CENTROMOR Warszawa

Centrala Zaopatrzenia Materialowego Przemysłu Węglowego
Centrale Voor de Materiaalvoorziening van de Kolenmijnen — Import Bureau, Katowice, Plebiscytowa 36
Telefoon: Centrale 3-59-81; Bijkantoor: Lwowska 11; Telefoon: 8-68-02; 8-65-01 — Telegramadres CENTROZAP Katowice

Centrala Zaopatrzenia Hutniczego
Centrale Voor de Voorziening van Hoogovens, Import Bureau, Katowice, Armii Czerwonej 12/14
Telefoon: 3-67-01/05; 3-49-41/45. Bijkantoor: Warszawa, Na Skarpie 21. Telefoon: 8-81-93; 8-81-96 — Telegramadres CENTRORUD Katowice

Centrala Spółdzielni *Mleczarsko-Jajczarskich*
Centrale Voor de Melk- en Eieren-Coöperaties — Warszawa, Hoża 66/68
Telefoon: 8-96-00/5 — Telegramadres: CESEMJOT Warszawa

Centrala Handlowa Przemysłu Cukrowniczego
Handelscentrale van de Suikerindustrie, Warszawa, Al. Niepodległości 161
Telefoon:: 4-00-80 — Telegramadres: CUKROZBYT Warszawa

„DAL" Towarzystwo Handlu Międzynarodowego S.A.
„DAL" Vereniging voor de Buitenlandse Handel N.V. — Warszawa, Nowy Swiat 40
Telefoon: 7-58-60 — Telegramadres: DALOS Warszawa

Polskie Towarzystwo Handlu Zagranicznego dla Elekrotechniki „ELEKTRIM", Sp. z. o. o.
Poolse Maatschappij voor Buitenlandse Handel in Electrotechnische Artikelen „ELEKTRIM", Naamloze Vennootschap — Warszawa, Sienna 32
Telefoon 8-01-20 — Telegramadres: ELEKTRIM Warszawa

Polskie Zakłady Zbożowe — Biuro Handlu Zagranicznego
Poolse Graanbedrijven — Bureau voor Buitenlandse Handel, Warszawa, Kopernika 30
Telefoon Directie: 8-21-69 — Telegramadres EXPEZET Warszawa

Państwowa Centrala Drzewna „PAGED"
Staats-Houtcentrale „PAGED" — Bureau voor Buitenlandse Handel, Warszawa, Plac 3-ch Kryży 18
Telefoon: 7-50-20/23 — Telegramadres: HAZAPAEED Warszawa

„HORTUS" Import i Eksport Nasion

„HORTUS" Import en Export van Zaden, Warszawa, Klonowa 20
Telefoon: 8-08-24/29 — Telegramadres: HORTUS Warszawa

„FILM POLSKI" Biuro Zagranicznego Obrotu Filmów

„POOLSE FILM" Bureau voor de In- en Verkoop van Films in het Buitenland — Marszałkowska 56
Telefoon: 8-61-33 — Telegramadres: IMEX-FILM Warszawa

Centrala Rybna

„Viscentrale, Bureau voor Buitenlandse Handel, Warszawa, Puławska 14
Telefoon Centrale: 7-10-22 — Telegramadres MOTORIM Warszawa

„PAPEXPORT" Centrala Eksportowo-Importowa

„PAPEXPORT" Import- en Exportcentrale voor de Papierindustrie — Warszawa, Wspolna 50
Telefoon: 8-10-00 — Telegramadres PAPEXPORT Warszawa

Centrala Produktów Naftowych

Aardolieproducten Centrale, Warszawa, Rakowiecka 39
Telefoon: 4-00-20/25 — Telegramadres: PETROL, Warszawa

„POLIMEX" Polskie Towarzystwo Importowe Maszyn i Narzędzi

„POLIMEX" Poolse Import Maatschappij voor Machines en Werktuigen — Warszawa, Czackiego 7/9/11
Telefoon Centrale: 7-57 20 — Telegramadres: POLIMEX Warszawa

Centralny Zarząd Przemysłu Mięsnego

Centraal Bureau voor de Vleesindustrie, Bureau voor de Buitenlandse Handel, Warszawa, Złota 37
Telefoon Directie: 7-33-80 — Telegramadres: POLMEAT Warszawa

Polskie Towarzystwo Maszyn Biurowych

Poolse Kantoormachines Maatschappij N.V. — Warszwawa, Szpitalna 8
Telefoon: 8-27-25 — Telegramadres: TABULATOR Warszawa

Centrale Importowa Przemysłu Włokienniczego „TEXTIL-IMPORT"

Importcentrale voor de Textielindustrie „TEXTIL-IMPORT — Łódż

„LAS" Państwowa Centrala Leśnych Produktów

„LAS"Staatscentrale voor Bosproducten, Bureau voor Buitenlandse Handel, Warszawa, Al. Jerozolimskie 57
Telefoon: 8-72-21 — Telegramadres: ZALAS Warszawa

„DOM KSIAZKI" Centrala Obrotu Księgarskiego

„DOM KSIAZKI" Boekhandelscentrale — Bureau voor de Buitenlandse Handel, Warszawa, Wiejska 16
Telefoon: 8-23-77